

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Martin Pustaj

Perspektiva rozšíření Evropské unie o Srbsko

The perspective of Serbia's accession to the EU

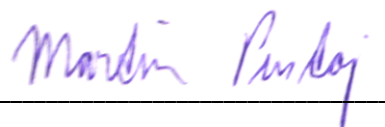
Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Lucie Tunkrová, M.A., PhD.

Olomouc 2010

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 14. prosince 2010

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí své práce, Mgr. Lucii Tunkrové, M.A., PhD. za vstřícnost a trpělivé vedení diplomové práce.

V neposlední řadě děkuji rodině, přátelům a blízkým za trpělivost, kterou se mnou v době psaní práce měli.

Abstrakt

Předkládaná diplomová práce pojednává o procesu rozšiřování Evropské unie a perspektivách jeho pokračování se zaměřením na Srbsko. Rozšiřování představuje kontinuální část agendy EU, rychlost jeho pokračování je však ovlivňována mnoha faktory, jejichž relevanci diplomová práce analyzuje. V úvodu práce jsou stanoveny její cíle, hypotéza a výzkumné otázky sloužící k ověření hypotézy. Následující tři kapitoly nám postupně objasňují, co konkrétně obnáší proces rozšíření, jaká jsou jeho pravidla a vyhlídky na jeho pokračování, dále jaký přístup zaujímá Evropská unie k západnímu Balkánu jako celku a konečně jaká je perspektiva vstupu Srbska do Evropské unie. Jsou identifikovány problematické oblasti ve vztahu EU a Srbska a analyzovány postoje jednotlivých aktérů včetně názorů jejich obyvatel, jelikož veřejné mínění představuje v diskusi o pokračování rozšiřování EU významného hráče.

Klíčová slova

Evropská unie, rozšiřování EU, europeizace, západní Balkán, Srbsko, veřejné mínění

Abstract

This diploma thesis deals with an enlargement of the European Union and its future with regard to Serbia. The enlargement represents continual part of the EU's agenda, however its future depends on various factors, which are analyzed in this thesis. In the introduction the aims, hypothesis and research questions are determined. The following three chapters explain, what exactly the process of enlargement means, what are its rules and its perspective, further chapter is focused on the European Union's policy towards the Western Balkans and the final chapter deals with the question of possible Serbia's accession into the EU. The problems of the mutual relationship between the EU and Serbia are identified and positions of both actors are analyzed including a public opinion as the public opinion plays a key role in the discussion about European Union's future enlargement.

Key words

European Union, enlargement of the EU, europeanisation, Western Balkans, Serbia, public opinion

Obsah

Abstrakt.....	3
Klíčová slova.....	4
Abstract.....	5
Key words.....	5
Úvod	7
1. Rozšiřování Evropské unie	12
1.1 Co je to rozšíření	12
1.1.1 Teorie rozšiřování EU	15
1.2 Politická kritéria vstupu do Evropské unie	17
1.3 Průběh procesu rozšíření	19
1.4 Debata o budoucnosti procesu rozšiřování a absorpční kapacita EU	22
1.4.1 Zvláštní zpráva o schopnosti Evropské unie integrovat nové členy ...	24
1.5 Perspektiva dalšího rozšíření EU	27
1.5.1 Země na cestě do EU.....	32
2. Politika EU vůči zemím západního Balkánu.....	33
2.1 Období do roku 1999	33
2.2 Změna přístupu po roce 1999	34
2.2.1 Stabilizační a asociační dohoda.....	36
2.2.2 Finanční pomoc	37
2.2.3 Autonomní obchodní opatření	39
2.2.4 Regionální spolupráce	40
2.2.5 Soluňská agenda.....	40
2.3 Postup západobalkánských států směrem ke členství v EU.....	41
3. Srbsko a Evropská unie	43
3.1 Vývoj vztahů mezi EU a Srbskem.....	43
3.2 Hlavní zdroje sporů mezi EU a Srbskem.....	45
3.2.1 Spolupráce s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii.....	45
3.2.2 Evropská unie, Srbsko a Kosovo	50
3.3 Postoj členských států EU k případnému vstupu Srbska do EU	55
3.3.1 Postoj zakládající šestky	55
3.3.2 Postoj Spojeného království, Irska a Dánska	58
3.3.3 Postoj Řecka, Portugalska a Španělska.....	59
3.3.4 Postoj Finska, Rakouska a Švédska.....	59
3.3.5 Postoj států, které do EU vstoupily v roce 2004 a 2007	60
3.4 Názor veřejného mínění na vstup Srbska do EU	64
3.4.1 Veřejné mínění ve státech EU	64
3.4.2 Veřejné mínění v Srbsku	68
3.5 Perspektiva dalšího vývoje	70
Závěr.....	72
Anotace.....	76
Prameny a literatura	77
Prameny	77
Literatura.....	87

Úvod

18. dubna 1951 byla podepsána smlouva o vytvoření Evropského společenství uhlí a oceli mezi Belgií, Nizozemím, Lucemburskem, Francií, Německem a Itálií. Tato organizace vznikla v roce 1952 a byla zárodkem dnešní Evropské unie. Málokoho v té době by napadlo, že v roce 2010 bude mít Evropská unie 27 členských států a že tento počet v budoucnosti dále poroste. Proces rozšiřování se však stal nedílnou součástí evropské integrace a současná agenda rozšiřování EU pokrývá země západního Balkánu, Turecko a také Island. Po tzv. východním rozšíření, které začalo v květnu 2004 a bylo dokončeno vstupem Bulharska a Rumunska do Unie v lednu 2007, se ale rozproutila diskuse o limitech Evropské unie a tzv. „únavě z rozšíření“. Cílem předkládané práce je tyto pojmy nejen vysvětlit, ale také analyzovat jejich relevanci.

V diplomové práci se budu dále věnovat perspektivě rozšíření Evropské unie se zaměřením na Srbsko, které je klíčovým aktérem v regionu západního Balkánu. Tato oblast představuje pro Evropskou unii strategicky důležitý region především z bezpečnostního hlediska, protože po rozpadu Jugoslávie bylo toto teritorium zmítáno řadou ozbrojených konfliktů a cílem EU je zabránit opakování takové situace. Nejvhodnějším nástrojem k jeho dosažení je přitom hlubší integrace států západního Balkánu do EU prostřednictvím politiky rozšiřování, která již dokázala, že je účinným „tlumičem šoků“ v Evropě, což bude vysvětleno v předkládané práci. Díky vstupu do Evropského společenství došlo k upevnění demokratických režimů v Řecku, Španělsku i Portugalsku v 80. letech po pádu autoritářských vlád. Stejně tak dokázala Evropská unie zareagovat na pád komunismu a stanovením konkrétních podmínek pro vstup do EU dala zemím střední a východní Evropy perspektivu členství, čímž do jisté míry přispěla k podpoře reformních procesů v těchto zemích.

Dalším cílem práce je na případové studii Srbska a jeho vztahy s Evropskou unií analyzovat účinnost tzv. konceptu europeizace, který spočívá v diskusi o rozšiřování v tom, že v rámci plnění kritérií stanovených Evropskou unií musí zájemce o vstup do ní přijmout její pravidla, procesy, hodnoty a normy. Diplomová práce bude ověřovat následující hypotézu:

"Politika rozšíření je vzhledem k Srbsku úspěšná pouze částečně, stejně jako v případech předchozích rozšíření, jelikož Evropská unie nemá dostatečné nástroje na to, aby donutila Srbsko přijmout její požadavky i ve vysoce citlivých oblastech."

K ověření hypotézy budou sloužit následující výzkumné otázky:

1. Proč a za jakých podmínek Srbsko usiluje o vstup do EU?
2. Proč členové EU podporují či oponují rozšíření o Srbsko?

Téma práce jsem si zvolil jednak na základě dlouhodobého zájmu o problematiku rozšiřování Evropské unie, tak kvůli kontinuální aktuálnosti politiky rozšiřování. Mým cílem je poskytnout ucelený přehled o této důležité politice nejen ve formě vysvětlení průběhu procesu rozšiřování, ale také analýzy jeho problematických aspektů. Zaměření na Srbsko pak vychází z důležitosti tohoto státu v oblasti západního Balkánu a snahy Evropské unie přiblížit tento region k EU. Práce přinese unikátní a ucelený pohled na případný vstup Srbska jak z pohledu členských států EU, tak samotného Srbska, a rovněž z pohledu obyvatel zemí EU a Srbska.

Předkládaná diplomová práce v postoji ke zkoumané problematice užívá empiricko-analytický přístup¹ a případovou studii v části práce zabývající se vztahy Srbska a EU. Hypotéza stanovená v úvodu práce je testována v časově, obsahově a geograficky vymezeném rámci využitím metody analytické a deskriptivní. V textu převažuje metoda analytická, jež se primárně uplatňuje především při hodnocení současné diskuse o politice rozšiřování a při hodnocení kroků Evropské unii směrem k Srbsku a obráceně. Nedílnou součástí analýzy chování EU jako celku k Srbsku je analýza postojů jednotlivých členských zemí. Metoda deskriptivní je užita jednak k popisu průběhu procesu rozšíření a oficiálnímu postoji EU k tzv. „únavě z rozšíření“, tak také celkového

¹ Empiricko-analytický přístup klade důraz na neutrální postoj vůči studovanému předmětu. Tento přístup „(...) v první řadě zdůrazňuje nestrannost, odbornou kritiku a potřebu prověřovat, objektivizovat dosažené poznatky.“ Viz ŘÍCHOVÁ, Blanka: *Přehled moderních politologických teorií. Empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě*. Praha 2006, s. 21.

přístupu Evropské unie k regionu západního Balkánu, který představuje nezbytnou podmínku pro porozumění celkového kontextu práce.

Co se týče časového vymezení práce, v obecné části o rozšiřování se práce zabývá touto politikou od založení Evropského společenství uhlí a oceli až do současnosti. V části o západním Balkánu a posléze Srbsku časové vymezení tvoří začátek 90. let a s ním spojený rozpad Jugoslávie až polovina roku 2010. Geograficky se práce zabývá celým kontinentem Evropy.

Práce je rozdělena do tří kapitol a několika podkapitol. První kapitola se zabývá obecně procesem rozšiřování, druhá kapitola pojednává o politice Evropské unie k západnímu Balkánu a třetí kapitolu poté tvoří již zmíněná případová studie, která se zaměřuje na vztah EU a Srbska. První kapitola obsahuje pět podkapitol, které poskytují komplexní explanaci politiky rozšiřování, což představuje nezbytný základ pro pochopení předkládané práce. Jednotlivé podkapitoly poskytují její teoretické vysvětlení, podmínky nutné pro vstup žadatelské země do EU, samotný průběh sbližování kandidátského státu s EU, objasňují a analyzují tzv. debatu o „únavě z rozšíření“ a v neposlední řadě se zamýšlí nad perspektivou dalšího rozšiřování Evropské unie.

Druhá kapitola se skládá ze tří podkapitol, které se zabývají politikou Evropské unie ve vztahu k západnímu Balkánu, kterou lze časově rozdělit na dvě období – do roku 1999 a po tomto roce, kdy EU zásadně změnila svůj přístup k oblasti. Třetí podkapitola poté stručně popisuje, jak jsou jednotlivé západobalkánské země daleko na své cestě do Unie.

Třetí kapitola představuje stěžejní část práce a zaměřuje se ve svých pěti podkapitolách na vývoj vztahů mezi EU a Srbskem, identifikuje problematické oblasti vzájemných vztahů, zkoumá oficiální postoje členských států i veřejného mínění k případnému vstupu Srbska do EU jak ve státech Unie, tak v samotném Srbsku, a snaží se predikovat budoucí vývoj.

Téma procesu rozšiřování je v odborné literatuře detailně zpracováno, řada autorů se věnovala obecně jednotlivým kolům rozšíření bez hlubší analýzy důsledků. Základní přehled o jednotlivých kolech rozšiřování a této politice jako

takové nabízí např. sborník *Politics in the European Union*² sestavený Ianem Bachem a Stephenem Georgem a také sborník *International relations and the European Union*³ sestavený Christopherem Hillem a Michaellem Smithem. Pro potřeby předkládané diplomové práce jsem však musel nalézt literaturu, která se zabývá dopady rozšíření na veřejné mínění, budoucností celé politiky, relevancí kritizovaných aspektů a postojem oficiálních institucí. Zde jako zdroj kvalitních dokumentů sloužily jednak internetové stránky jednotlivých institucí Evropské unie, tak odborné časopisy a think-tanky. Ze zahraničních autorů se budoucnosti politiky rozšiřování zabývá např. Graham Avery, jehož článek *An ever-wider Europe? Where will the EU's borders end?*⁴ byl velmi nápomocný v části práce o limitech EU z geografického hlediska. Absorpční kapacitě EU se poté věnují Guillaume Durand s Antoniem Missirolim⁵ či Frank Vibert.⁶ Z autorů české provenience píše o budoucnosti procesu rozšiřování Ivana Jemelková⁷ či David Král⁸.

Důležitou část práce představuje její teoretické zakotvení, zde jsem vycházel především z odborného článku Franka Schimmelfenniga a Ulricha Sedelmeira *Theorizing EU enlargement: research focus, hypotheses, and the state of research*, který patří mezi průkopnické v rámci daného tématu.⁹ Europeizaci

² BACHE, Ian – GEORGE, Stephen: *Politics in the European Union*. New York 2006.

³ In: HILL, Christopher – SMITH, Michael (eds.): *International relations and the European Union*. Oxford–New York 2005.

⁴ AVERY, Graham: *An ever-wider Europe? Where will the EU's borders end?* In: *Challenge Europe-Europe@50: back to the future*. Sestavilo European Policy Centre. Brusel 2007.

⁵ DURAND, Guillaume – MISSIROLI, Antonio: *Absorption capacity: old wine in new bottles?* In: European Policy Centre, <http://www.epc.eu/en/pb.asp?TYP=TEWN&LV=187&see=y&t=30&PG=TEWN/EN/detailpub&=12&AI=542> (17. 12. 2009)

⁶ VIBERT, Frank: *"Absorption capacity": the wrong European debate*. In: OpenDemocracy, http://www.opendemocracy.net/democracy-europe_constitution/wrong_debate_3666.jsp (3. 1. 2010)

⁷ JEMELKOVÁ, Ivana: *Další rozšiřování Evropské unie, kdo, kdy a proč?* In: Asociace pro mezinárodní otázky, <http://www.amo.cz/publikace/dalsi-rozsirovani-evropske-unie-kdo-kdy-a-proc.html> (15. 12. 2008)

⁸ KRÁL, David (Ed.): *Bulharsko, Rumunsko... A kdo dále? Perspektivy dalšího rozšíření Evropské unie ze strany nových členských zemí a čekatelů*. Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, Praha 2007

⁹ SCHIMMELFENNIG, Frank – SEDELMEIER, Ulrich: *Theorizing EU enlargement: research focus, hypotheses, and the state of research*. *Journal of European Public Policy*, 9, 2002, č. 4.

se poté věnuje např. Thomas Diez.¹⁰ Publikací a odborných článků na toto téma je mnoho, pro potřeby práce jsem vybíral takové, které poskytovaly základní a ucelený přehled jednak o teoriích, kterými lze nahlížet na rozšiřování, tak které vysvětlují europeizaci.

Jako zdroj informací o pozicích jednotlivých členských států k potenciálnímu vstupu Srbska do EU sloužily zejména oficiální stránky vlád či ministerstev těchto zemí. Aktuality jsem čerpal rovněž z internetových portálů EurActiv či Euroskop, jež sice nejsou odborné, nicméně pro daný účel zcela postačují. Nedocenitelnou roli hrály primární prameny, ať již se jednalo o výsledky summitů EU či hodnocení pokroku jednotlivých kandidátských zemí ze strany Evropské komise. Kapitoly o veřejném mínění vycházely z pravidelných průzkumů konaných jak ve státech EU, tak v Srbsku. Limitem práce nicméně je, že nejnovější průzkum Eurobarometer, který se týkal procesu rozšiřování, nebyl v době psaní práce dostupný v jiném než francouzském jazyce. Práce celkově vychází ze značného množství zdrojů dostupných na internetu, což je způsobeno jejím zaměřením na poměrně specializovanou část procesu rozšíření, která je natolik aktuální, že rozsáhlejší publikace chybějí.

¹⁰ DIEZ, Thomas: *The Imposition of Governance: Transforming Foreign Policy through EU Enlargement*. In: The DCISM Library, http://www.dcismbib.dk/graphics/COPRI_publications/COPRI_publications/publications/21-2000.doc (20. 3. 2010)

1. Rozšiřování Evropské unie

1.1 Co je to rozšíření

Během své historie se Evropská unie (EU), resp. Evropské společenství (ES), rozšířila celkem v šesti vlnách¹¹ a z původních šesti členů se rozrostla až na dnešních dvacet sedm. Poprvé se Evropské společenství rozšířilo 1. ledna 1973, kdy se jeho členy staly Spojené království, Dánsko a Irsko, přičemž důvody pro podporu tohoto rozšíření byly primárně politické z pohledu Belgie, Nizozemí, Lucemburska, Německa a Itálie, a zejména ekonomické z pohledu Francie. Prvně zmíněné země viděly Spojené království jako možnou protiváhu budoucí dominance Francie v rámci Společenství. Francie prostřednictvím prezidenta Charlese de Gaulla vstup Spojeného království nejprve dvakrát vetovala, nakonec se de Gaullův nástupce Georges Pompidou rozhodl s rozšířením souhlasit, jelikož doufal, že Spojené království pomůže zlepšit ekonomickou situaci ES.¹²

V druhém kole rozšiřování k ES přistoupilo 1. ledna 1981 Řecko a ve třetím kole 1. ledna 1986 Portugalsko se Španělskem, přičemž obě tato rozšíření měla pro ES politický motiv, protože jejich cílem bylo stabilizovat demokracii v přistupujících zemích po pádu autoritářských režimů. Tzv. jižní rozšíření vytvořilo precedens do budoucna, když politické a geostrategické důvody pro vstup těchto zemí do ES převážily nad ne zcela ideální připraveností v ekonomické oblasti.¹³ Za nejúspěšnější a nejméně problémové bývá považováno historicky první rozšíření Evropské unie a to o země Evropského

¹¹ Někdy se hovoří o čtyřech vlnách rozšíření. Tento rozpor je způsoben jednak rozdílným pohledem na rozšíření o Řecko v roce 1981, někteří autoři totiž druhé rozšíření považují za kompletní až po přistoupení Španělska a Portugalska v roce 1986: BACHE, Ian – GEORGE, Stephen: *Politics in the European Union*. New York 2006, s. 537. Stejně tak panuje rozpor v otázce tzv. východního rozšíření, kdy v roce 2004 přistoupilo 10 států střední a východní Evropy spolu s Kyprem a Maltou, přičemž toto rozšíření bylo dokončeno až roku 2007 vstupem Bulharska a Rumunska.

¹² BACHE, Ian – GEORGE, Stephen: c. d., s. 540-541.

¹³ Tamtéž, s. 542.

sdružení volného obchodu (Finska, Rakouska a Švédska) k 1. lednu 1995. Motivy byly primárně ekonomické, a jelikož se jednalo o skupinu bohatých zemí se zažitými formami hospodářské kooperace, jejich začlenění do EU proběhlo hladce.

Pád komunismu představoval pro EU velkou výzvu, jelikož země střední a východní Evropy brzy proklamovaly touhu začlenit se do Unie, kterou chápaly jako symbol svého návratu do Evropy a garanta ekonomického rozvoje. EU ve své snaze překlenout rozdělení Evropy a přispět mírovému sjednocení kontinentu stanovila podmínky, za kterých se tyto země stanou jejími členy. Tyto podmínky se staly základním předpokladem pro jakékoliv další rozšíření Unie a budu se jim podrobněji věnovat v následující kapitole. 1. května 2004 se v rámci největšího rozšíření ve své historii EU rozrostla o Českou republiku, Polsko, Maďarsko, Slovensko, Maltu, Kypr¹⁴, Slovinsko, Lotyšsko, Litvu a Estonsko. Tzv. východní rozšíření završil vstup Bulharska a Rumunska k 1. lednu 2007. Integrace nových členských států do struktur Unie proběhla poměrně hladce zejména díky dlouhému období vyjednávání a příprav na vstup těchto zemí do EU. Ačkoliv primární motivy EU byly politické a panovaly obavy z negativního dopadu rozšíření na ekonomiky původních členských států, tyto pochybnosti se nepotvrdily a rozšíření znamenalo také ekonomický úspěch v omezenější míře pro staré a ve větší pro nové členské země.¹⁵ Nicméně vnímání ze strany obyvatel starých členských zemí tomu neodpovídá a jejich negativní postoj výrazně ovlivňuje debatu o budoucnosti procesu rozšiřování.

Ačkoliv tedy mnoho občanů členských států nevidělo a nevidí rozšiřování jako hlavní prioritu a celý proces provází řada debat o budoucnosti Společenství

¹⁴ Otázku vstupu Kyperské republiky do Evropské unie řeší protokol č. 10 Přístupové smlouvy. Z tohoto protokolu vyplývá, že do Evropské unie vstupuje Kyperská republika jako celek (včetně území, které vláda v Nikósii nemá pod efektivní kontrolou, tzn. území tzv. Severokyperské turecké republiky). Na území pod kontrolou úřadů TRNC nebudou až do vyřešení „kyperského problému“ aplikovány tzv. *acquis*: *Úřední věstník L 236 ze dne 23. září 2003. Protokol č. 10 o Kypru*. In: EUR-Lex, http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/12003T/pdf/cs055_l236.pdf (10. 8. 2010)

¹⁵ BARYSCH, Katinka: *Enlargement two years on: Economic success or political failure?* In: Centre for European Reform website, http://www.cer.org.uk/pdf/essay_enlargement_two_%20barysch.pdf (25. 2. 2010), s. 3-4.

v čele s otázkou, zda je schopné přijímat stále více členů, pro oficiální instituce byl tento proces vždy jedním z hlavních cílů ES/EU. „Rozšiřování je jedním z neúčinnějších politických nástrojů EU. Slouží strategickým zájmům EU v oblasti stability, bezpečnosti a předcházení konfliktů.“¹⁶ Olli Rehn, komisař pro rozšíření v první Barrosově Komisi, říká: „Prostřednictvím rozšiřování Evropská unie pozitivně reagovala na nové okolnosti – jako pád diktátorských režimů nebo kolaps komunismu. Rozšíření dokázalo, že je úspěšným tlumičem šoků pro Evropu.“¹⁷ Tento proces upevnil demokracii, lidská práva a stabilitu na celém kontinentu.

Přestože rozšiřování představovalo vždy důležitou součást dějin evropské integrace, centrem pozornosti se začalo stávat až po konci studené války. Vstup Finska, Rakouska a Švédska v roce 1995, „big bang“ rozšíření v roce 2004, následné dokončení východního rozšíření po vstupu Bulharska a Rumunska v roce 2007 a rozšíření perspektivy členství směrem k západobalkánským zemím učinily z rozšíření stálý a kontinuální prvek agendy EU.¹⁸ Frank Schimmelfennig s Ulrichem Sedelmeierem tvrdí, že: „Budoucí hranice EU nahradí dělicí linii východ-západ z dob studené války jako hlavní cleavage evropského systému.“¹⁹

Evropská unie stanovuje „pravidla hry“, normy vnitro i zahraničně politického chování pro aspiranty vstupu do ní. Státy stojící mimo Unii ji totiž do velké míry vnímají jako prostředek upevnění demokracie a ekonomického růstu, čehož EU obratně využívá a díky příslibu členství ovlivňuje domácí i zahraniční politiku zájemců a podporuje jejich reformní procesy. Rozšiřování se tak stalo nejúspěšnějším nástrojem zahraniční politiky Evropské unie.²⁰

¹⁶ SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ: Strategie rozšíření a hlavní výzvy 2007–2008. In: EUR-Lex, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0663:FIN:CS:PDF> (14. 12. 2008), s. 2.

¹⁷ REHN, Olli: *Building a New Consensus on Enlargement: How to match the strategic interest and functioning capacity of the EU?* In: Europa, The official website of the European Union, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/06/316&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en> (24. 2. 2010), s. 2.

¹⁸ SCHIMMELFENNIG, Frank – SEDELMEIER, Ulrich: *Theorizing EU enlargement: research focus, hypotheses, and the state of research.* Journal of European Public Policy, 9, 2002, č. 4, s. 500.

¹⁹ Tamtéž, s. 501.

²⁰ SMITH, Karen E.: *Enlargement and European Order.* In: HILL, Christopher – SMITH, Michael (eds.): *International relations and the European Union.* Oxford–New York 2005, s. 271.

Politika rozšiřování však není úspěšná univerzálně, o nutných předpokladech pro přejímání norem stanovených EU ze strany nečlenských států bude pojednávat následující kapitola.

1.1.1 Teorie rozšiřování EU

Dlouhou dobu chyběl komplexní teoretický pohled na rozšiřování, autoři se většinou věnovali jednotlivým kolům procesu, případně pouze jedné přístupující zemi či jednomu aspektu v rámci politiky rozšiřování. Až rozšíření o země Evropského sdružení volného obchodu a východní rozšíření znamenaly jistý průlom, co se týče teoreticky orientovaných prací.

Mezi významné současné teoretiky rozšíření patří Frank Schimmelfennig a Ulrich Sedelmeier, kteří navrhli definovat rozšiřování jako „*proces postupné a formální horizontální institucionalizace organizačních pravidel a norem.*“²¹ Institucionalizace znamená, že se subjekty řídí určitými pravidly a výraz horizontální vyjadřuje šíření těchto pravidel mezi nečleny organizace. Schimmelfennig se Sedelmeierem rozlišují čtyři hlavní dimenze a výzkumné otázky rozšiřování. Jedná se o:

1. kandidátské státy a politika rozšíření: základní výzkumnou otázkou je, proč a za jakých podmínek nečlenská země usilují o vstup do regionální organizace?
2. členské státy a politika rozšíření: hlavní otázkou je, za jakých podmínek člen regionální organizace podporuje či oponuje rozšíření o konkrétního zájemce?
3. Evropská unie a politika rozšíření: za jakých podmínek regionální organizace přijme nového člena, případně upraví svůj institucionální vztah s nečlenskými státy? Autoři ještě dále specifikují:
 - a) makro dimenzi: proč organizace upřednostňuje vstup určitého kandidáta oproti jinému a proč nabízí perspektivu členství místo jiného (případně žádného) institucionálního vztahu?

²¹ SCHIMMELFENNIG, F. – SEDELMEIER, U.: c. d., s. 503.

- b) obsahovou dimenzi: zabývá se vztahem ke kandidátům v určitých sektorech. Klíčovou otázkou je, či zájmy jsou reflektovány ve výsledcích rozšíření?
4. dopad rozšíření: proces ovlivňuje oba aktéry – organizaci i nového člena. Co se týče dopadu na organizaci, výzkumné otázky zní, jak rozšíření ovlivnilo vnitřní distribuci moci a zájmů, jaký vliv mělo jak na identitu, normy a cíle organizace, tak na její efektivitu a budoucí prohlubování její integrace? Výzkumné otázky týkající se dopadu na nové členy zní, jak rozšíření změnilo identitu, zájmy a chování vládních a společenských aktérů? Za jakých podmínek se přizpůsobují pravidlům organizace?²²

V úvodu předkládané práce jsem si stanovil dvě výzkumné otázky založené na prvních dvou dimenzích definovaných Schimmelfennigem a Sedelmeierem.

Existují dva základní teoretické rámce přístupu k rozšíření, které vychází z teorií mezinárodních vztahů – jedná se o racionalismus a sociální konstruktivismus. Základní premisa racionalismu spočívá v tom, že očekávané náklady a zisky z rozšíření determinují preference stávajících členů i žadatelů. Státy se tudíž snaží o dosažení takového stupně horizontální institucionalizace, který by maximalizoval jejich zisky.²³ Racionalismus je založen na strategii „odměn a ztrát“²⁴, kdy v případě neplnění podmínek ze strany žadatelského státu Evropská unie odmítá udělit odměnu v podobě členství v ní.²⁵

Naproti tomu konstruktivistický přístup předpokládá, že politiku rozšiřování obecně formují ideové a kulturní faktory. Nejvýznamnější roli přitom hraje stupeň sdílení kolektivní identity a základních hodnot ze strany aktérů uvnitř i vně organizace. Čím více se tedy potenciální člen identifikuje

²² Tamtéž, s. 504-507.

²³ Tamtéž, s. 510.

²⁴ V angličtině se jedná o termín „carrots and sticks“, překlad autora.

²⁵ DIEZ, Thomas: *The Imposition of Governance: Transforming Foreign Policy through EU*

Enlargement. In: The DCISM Library,

http://www.dcismlib.dk/graphics/COPRI_publications/COPRI_publications/publications/21-2000.doc (20. 3. 2010), s. 12.

s podstatou mezinárodní organizace, tím pevnější vztahy se s touto organizací snaží vytvořit a tím více jsou k tomu členské státy organizace ochotny.²⁶

V souvislosti s nahlížením na proces rozšiřování se také mluví o tzv. teorii europeizace. Europeizace se týká proměny domácí politiky států v důsledku tlaku ze strany EU. Původně byl tento koncept chápán v souvislosti s členskými státy Unie, ale postupně byl přenesen i na uchazeče o členství, kteří v rámci plnění kritérií stanovených Evropskou unií musí přijmout její pravidla, procesy, hodnoty a normy.

Často se používá koncept europeizace definovaný Claudiem M. Radaellim a S. J. Bulmerem, kteří tvrdí, že: „*Europeizace sestává z procesu a) konstrukce, b) rozšiřování a za c) institucionalizace formálních a neformálních pravidel, procedur, paradigmat, stylů, „způsobů řešení“ a sdílených přesvědčení a norem, které jsou nejprve definovány a konsolidovány v rámci politického procesu EU a posléze jsou začleněny do logiky domácího diskursu, politických struktur a veřejných politik.*“²⁷

Ve třetí části této diplomové práce, kterou bude tvořit případová studie vztahů Evropské unie a Srbska, se pokusím nalézt odpovědi na výzkumné otázky stanovené v úvodu práce a ověřit tak, do jaké míry je europeizace úspěšná a který teoretický přístup – racionalismus nebo sociální konstruktivismus – je vhodnější používat v tomto konkrétním případě. Nejdříve se však budu zabývat obecnými aspekty procesu rozšiřování.

1.2 Politická kritéria vstupu do Evropské unie

Obecná kritéria, která musí stát splnit, aby se mohl stát členem Evropské unie, stanovuje Smlouva o Evropské unii. Článek 2 Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie v konsolidovaném znění Lisabonské

²⁶ SCHIMMELFENNIG, F. – SEDELMEIER, U.: c. d., s. 513.

²⁷ BULMER, S. J. – RADAELLI, Claudio M.: *The Europeanisation of National Policy?* In: BULMER, S. J. – LEQUESNE, C. (Eds.): *The Member States of the European Union*. Oxford 2004.

smlouvy totiž říká: „Unie je založena na hodnotách úcty k lidské důstojnosti, svobody, demokracie, rovnosti, právního státu a dodržování lidských práv, včetně práv příslušníků menšin. Tyto hodnoty jsou společné členským státům ve společnosti vyznačující se pluralismem, nepřipustností diskriminace, tolerancí, spravedlností, solidaritou a rovností žen a mužů.“²⁸ A v článku 49 téže smlouvy se píše: „Každý evropský stát, který uznává hodnoty uvedené v článku 2 a zavazuje se k jejich podpoře, může požádat o členství v Unii.“²⁹

Otázku obecných politických podmínek dále specifikovalo zasedání Evropské rady v červnu 1993, které v souvislosti s budoucím rozšířením o státy střední a východní Evropy stanovilo podmínku splnění tzv. Kodaňských kritérií.³⁰ Kodaňská kritéria mají tři dimenze. První dimenze je politická a zahrnuje stabilní instituce garantující demokracii, právní stát, ochranu lidských práv a respektování menšin; druhá ekonomická spočívá ve fungování tržního hospodářství a schopnosti obstát v konkurenčním prostředí v rámci Unie; a třetí dimenze vyžaduje plnění závazků vyplývajících ze členství včetně věrnosti politickým, hospodářským a měnovým cílům Unie.³¹ Na tomto zasedání byla rovněž stanovena podmínka, které se budu podrobněji věnovat později. Jedná se o „kapacitu Unie absorbovat nové členy při zachování hybné síly evropské integrace“.³² Na zasedání v Madridu v roce 1995 Evropská rada dále stanovila, že kandidátská země musí být rovněž schopna uvést v platnost pravidla a postupy EU. Od kandidátské země se také vyžaduje vytvoření podmínek pro svoji integraci přizpůsobením správních struktur. Za nezbytný předpoklad vzájemné důvěry potřebné pro členství totiž EU považuje účinné provádění

²⁸ Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie. In: Evropská rada, Rada Evropské unie website, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/st06655-re01.cs08.pdf> (25. 12. 2009), s. 21.

²⁹ Tamtéž, s. 58.

³⁰ Až do stanovení Kodaňských kritérií neexistovala ani obecná oficiální pravidla nutná pro vstup do Společenství.

³¹ *European Council in Copenhagen 21-22 June 1993. Conclusions of the Presidency.* In: Council of the European Union website, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/72921.pdf (1. 12. 2009), s. 14.

³² Tamtéž, s. 14.

unijní legislativy prostřednictvím správních a soudních struktur budoucích členských zemí.³³

1.3 Průběh procesu rozšíření

Článek 49 Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie v konsolidovaném znění Lisabonské smlouvy popisuje proceduru rozšíření následujícím způsobem: *„Žadatelský stát podává svou žádost Radě, která rozhoduje jednomyslně po konzultaci s Komisí a po obdržení souhlasu Evropského parlamentu, který se usnáší většinou hlasů všech svých členů. Kritéria pro přistoupení, na nichž se dohodne Evropská rada, budou zohledněna. Podmínky přijetí a s ním spojené nezbytné následné úpravy smluv, na nichž je Evropská unie založena, jsou předmětem dohody mezi členskými státy a žadatelským státem. Tato dohoda vyžaduje ratifikaci všemi smluvními státy v souladu s jejich ústavními předpisy.“*³⁴

V praxi to znamená, že země se zájmem o vstup do Unie předloží žádost o členství Radě, která požádá Komisi, aby posoudila schopnost žadatele splnit podmínky pro členství. Stanovisko Komise sestává z analýzy politické a ekonomické situace žadajícího státu a doporučení, zda zahájit ihned jednání či nikoliv. Pokud Komise vydá kladné stanovisko a Rada jednomyslně odsouhlasí mandát k jednání, dojde k formálnímu zahájení jednání mezi kandidátskou zemí a všemi členskými státy. Takový postup však není automatický, kandidátská země musí před zahájením jednání splnit výše uvedená obecná politická kritéria. Evropská komise obvykle doporučí pozdržet zahájení jednání, dokud není žadající stát lépe připraven.³⁵

³³ Podmínky pro rozšíření. In: Evropská komise website, http://ec.europa.eu/enlargement/the-policy/conditions-for-enlargement/index_cs.htm (1. 12. 2009).

³⁴ Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie. In: Evropská rada, Rada Evropské unie website, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/st06655-re01.cs08.pdf> (25. 12. 2009), s. 58.

³⁵ BACHE, Ian – GEORGE, Stephen: c. d., s. 536.

Když nakonec Rada souhlasí se zahájením rozhovorů, první krok jednání představuje takzvaný „screening“, jehož účelem je vysvětlit *acquis communautaire*³⁶ kandidátským zemím a spolu s nimi identifikovat oblasti, ve kterých by se mohly vyskytovat problémy vyžadující řešení. Komise vypracuje „zprávu o screeningu“ pro každou vyjednávací kapitolu, informuje o ní Radu a doporučí, zda zahájit o kapitole jednání, nebo nejprve požadovat splnění určitých podmínek, takzvaných počátečních „referenčních kritérií“. Mezi počáteční referenční kritéria může patřit např. návrh celkové strategie nebo akčního plánu pro přizpůsobování se pravidlům EU. Komise však v mnoha případech může rovnou doporučit zahájení jednání a stanovení konečných referenčních kritérií, jestliže celková připravenost uchazeče je dostatečně velká.³⁷ Referenční kritéria pro ukončení vyjednávání představují legislativní opatření, správní nebo soudní orgány a záznamy provádění *acquis*. Kandidátská země poté předloží svou vyjednávací pozici, na což Komise reaguje předložením návrhu společného postoje Radě, jehož přijetí znamená otevření jednotlivých kapitol.³⁸ Jednání probíhají na úrovni ministrů a velvyslanců, případně hlavních vyjednávačů kandidátských zemí.

Jednání se vždy vedou s každým kandidátem individuálně a jejich tempo závisí na rychlosti reform a sblížení vnitrostátního práva s právem EU. Kandidátská země vypracuje akční plán stanovující harmonogram kroků k tomu, aby její veřejná správa a soudnictví dosáhly úrovně požadované pro vstup do EU. Evropská unie vytváří pro každou kandidátskou zemi přístupová nebo evropská partnerství, v kterých určí priority pro začlenění do akčního plánu. Každý kandidátský stát musí rovněž vypracovat národní program pro přijetí *acquis*, který uvádí podrobné informace, časový rozvrh

³⁶ Tento termín označuje souhrn zákonů a ustanovení, přijatých během jednotlivých etap evropské integrace a vytváření společného trhu. Používá se především ve vztahu k zemím, které jsou přijímány za nové členy Evropské unie. Rozumí se jím, že nová země přijme a vezme za své stávající i budoucí práva a povinnosti, spjaté se systémem a institucionálním rámcem EU – včetně práv a povinností plynoucích z multilaterálních i bilaterálních dokumentů, jež EU a její členské země podepsaly: *Acquis communautaire*. In: Euroskop – EU od A do Z, <http://www.euroskop.cz/282/sekce/a-b/> (10. 3. 2010)

³⁷ Referenční kritéria představují nový nástroj, který byl zaveden na základě ponaučení vyplývajícího z pátého rozšíření.

³⁸ *Screening a sledování*. In: Evropská komise website, http://ec.europa.eu/enlargement/the-policy/process-of-enlargement/screening-and-monitoring_cs.htm (10. 1. 2010)

a náklady na splnění každé prioritní oblasti definované Unií v přístupovém partnerství.³⁹ Jedná se samozřejmě také o finančních záležitostech (příspěvek nového člena do rozpočtu EU, očekávaný objem dotací tomuto státu z rozpočtu EU) a možných přechodných opatřeních, která požadují buď členské státy, kandidátská země, anebo Evropská komise.⁴⁰ K předběžnému uzavření jednání o každé kapitole dochází až tehdy, když všechny členské státy vyjádří spokojenost s pokrokem dosaženým kandidátskou zemí. Klíčovou roli při sledování pokroku, plnění referenčních kritérií a dodržování závazků ze strany kandidátských zemí hraje Komise, která pravidelně informuje Radu a Evropský parlament prostřednictvím zpráv, strategických dokumentů a upřesňování podmínek pro další postup. Sledování kandidátské země pokračuje až do samotného vstupu, což přináší dva významné benefity – Evropská komise může kandidátské zemi poskytovat další poradenství v průběhu přebírání odpovědnosti vyplývající z členství a zároveň dávat záruku členským státům, že noví členové splňují podmínky pro přistoupení.⁴¹

Po uzavření všech kapitol jsou podrobné podmínky včetně veškerých přechodných období, časových termínů a také podrobných informací o finančních ujednáních a všech ochranných doložkách zapracovány do návrhu smlouvy o přistoupení.⁴² Smlouva o přistoupení musí získat podporu Rady, Komise a Evropského parlamentu v rámci procedury souhlasu, načež ji podepíše kandidátská země a zástupci všech členských států. Následně ji musí ratifikovat členské státy a kandidátská země v souladu se svými příslušnými ústavními postupy. Pro proces rozšiřování je stěžejní jeho demokratická legitimita – všechna zásadní rozhodnutí vedoucí k přistoupení kandidátské země přijímají demokraticky zvolené vlády členských států a kandidátských zemí. Rozhodnutí navíc ratifikují vnitrostátní parlamenty a souhlas musí dát i Evropský parlament, tedy jediná přímo volená instituce EU. Podepsání přístupové

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ *Mandát a rámec*. In: Evropská komise website, http://ec.europa.eu/enlargement/the-policy/process-of-enlargement/mandate-and-framework_cs.htm (10. 1. 2010)

⁴¹ *Screening a sledování*. In: Evropská komise website, http://ec.europa.eu/enlargement/the-policy/process-of-enlargement/screening-and-monitoring_cs.htm (10. 1. 2010).

⁴² *Uzavření jednání a smlouva o přistoupení*. In: Evropská komise website, http://ec.europa.eu/enlargement/the-policy/process-of-enlargement/closure-and-accession_cs.htm (10. 1. 2010)

smlouvy znamená pro kandidátskou zemi, že se stává „přístupujícím státem“, což jí garantuje možnost připomínkovat návrhy předpisů, sdělení, doporučení nebo iniciativ EU a získá „statutu aktivního pozorovatele“ v orgánech a agenturách EU, kde má právo hovořit, ale nemá hlasovací právo. Po dokončení ratifikačního procesu vstoupí smlouva v platnost k plánovanému datu a přístupující stát se stává členským státem.⁴³

1.4 Debata o budoucnosti procesu rozšiřování a absorpční kapacita EU

Léta 2004 až 2006 představovala zlomové období pro proces rozšiřování EU. V květnu 2004 proběhlo největší rozšíření v dějinách evropské integrace, kdy se EU rozrostla v rámci tzv. „big bang“ rozšíření celkem o deset nových států. V dubnu 2005 navíc podepsaly přístupové smlouvy Bulharsko a Rumunsko. A již o měsíc později, tedy v květnu 2005, francouzští, a v červnu posléze i holandské voliči vyjádřili v referendech nesouhlas s Evropskou ústavní smlouvou. I když není možné stanovit do jaké míry, částečně tento výsledek zapříčinily nespokojenost s nedostatkem informací o rozšíření spolu se strachem z dalšího pokračování tohoto procesu.⁴⁴ V Evropské unii se začalo mluvit o tzv. „únavě z rozšíření“⁴⁵, ačkoliv představa, že se jedná o celoevropský fenomén, kontrastuje s pozitivním přístupem nových členských zemí k perspektivě přijetí nových členů.⁴⁶ Do popředí zájmu se rovněž dostával termín absorpční kapacita, zavedený summitem Evropské Rady v Kodani roku

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ DURAND, Guillaume – MISSIROLI, Antonio: *Absorption capacity: old wine in new bottles?* In: European Policy Centre, <http://www.epc.eu/en/pb.asp?TYP=TEWN&LV=187&see=y&t=30&PG=TEWN/EN/detailpub&=12&AI=542> (17. 12. 2009), s. 3.

⁴⁵ Tamtéž, s. 2. Viz také: *Just what is this 'absorption capacity' of the EU?* Centre for European Policy Studies-Policy Brief, 2006, č. 113, s. 1.

⁴⁶ KRÁL, David (Ed.): *Bulharsko, Rumunsko... A kdo dále? Perspektivy dalšího rozšíření Evropské unie ze strany nových členských zemí a čekatelů.* Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, Praha 2007, s. 8.

1993 a používaný od té doby jako prostředek spojení debaty o rozšiřování a prohlubování. Zejména dvě skupiny často užívaly tento termín: odpůrci dalšího rozšiřování EU (a zvláště vstupu Turecka) a zastánci posílení pravomocí Unie.⁴⁷

Unie však již během předcházejících rozšíření, tedy před oficiálním stanovením této podmínky, posuzovala svoji kapacitu integrovat nové členy. Stanoviska Komise k žádostem o členství hodnotila schopnost kandidátů převzít závazky vyplývající z členství, včetně přijetí politik EU, a „poskytovala v případě prvních čtyř rozšíření obecnou analýzu dopadu přistoupení na Unii v oblastech, jako je např. fungování rotujícího předsednictví Rady, odhady čistých převodů finančních prostředků na základě stávajících společných politik nebo zvýšení počtu úředních jazyků EU.“⁴⁸ Před pátým rozšířením Komise v roce 1997 provedla posouzení pravděpodobných dopadů a při přípravách na členství navrhla rozpočtovou reformu a reformu politik.⁴⁹ V Kodani stanovená absorpční kapacita poté hrála roli také při jednání o využití strukturálních fondů nově přistoupivšími státy a v negociacích o rozpočtu na období 2007–2013.⁵⁰

Diskuse o absorpční kapacitě vycházely z premisy, že existují empiricky změřitelné a objektivní limity toho, čemu se mohou stávající struktury EU přizpůsobit, a že těchto limitů již bylo či brzy bude dosaženo. Teoretický základ představuje tzv. „teorie klubu“ – podle ní má každý velký klub či spolek problémy s procesem rozhodování a vykonáváním společných politik a s nadále rostoucím počtem členů se tyto problémy prohlubují a zisky z členství v takovém klubu se snižují.⁵¹ Aplikaci této teorie na Evropskou unii však rezolutně odmítají akademici, např. bývalý ředitel European Policy Forum Frank Vibert tvrdí, že mnoho benefitů z členství v Unii plyne ze sdílení společných

⁴⁷ VIBERT, Frank: *“Absorption capacity”: the wrong European debate*. In: OpenDemocracy, http://www.opendemocracy.net/democracy-europe_constitution/wrong_debate_3666.jsp (3. 1. 2010)

⁴⁸ *Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě – Strategie rozšíření a hlavní výzvy 2006–2007*. In: Evropská komise website, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2006/nov/com_649_strategy_paper_cs.pdf (2. 2. 2010), s. 16.

⁴⁹ Komise přijala 5. července 1997 akční program „Agenda 2000“, jejím hlavním cílem bylo zajistit připravenost politik EU na rozšíření.

⁵⁰ DURAND, G. – MISSIROLI, A.: c. d., s. 1.

⁵¹ Tamtéž, s. 1.

pravidel a hodnota benefitů se zvyšuje s rostoucím počtem subjektů, které přijímají tato pravidla.⁵² Další důvodem kritiky termínu absorpční kapacita je jeho nesrozumitelnost pro občany EU, kteří si s ním nedovedou spojit zásadní otázky týkající se budoucnosti Evropy.⁵³

1.4.1 Zvláštní zpráva o schopnosti Evropské unie integrovat nové členy

Nutnost zhodnotit proces rozšiřování a jeho budoucnost však silně zakořenila v myslích politiků a Rada EU z toho důvodu v prosinci 2005 vyzvala k diskusi o procesu rozšiřování v průběhu roku 2006. Nicméně v prvním pololetí tohoto roku nebyla nalezena vůle k podrobné debatě nad tématem. Proto Evropská rada na svém summitu v červnu 2006 požádala Evropskou komisi, aby „předložila zvláštní zprávu týkající se všech relevantních aspektů souvisejících s absorpční kapacitou Unie [...]“.⁵⁴ Přičemž tato analýza by dle zadání „měla rovněž řešit otázku současného i budoucího vnímání rozšíření ze strany občanů a měla by vzít v úvahu skutečnost, že je třeba veřejnosti v Unii proces rozšiřování odpovídajícím způsobem objasnit.“⁵⁵ Na tomto summitu se dokonce Německo, Nizozemí a zejména Francie snažily o prosazení absorpční kapacity jako dodatečné podmínky vstupu do EU pro kandidátské země. Takové snahy byly však odmítnuty Spojeným královstvím, Španělskem, Itálií a novými členskými státy.⁵⁶

Na základě žádosti Evropské rady se nedílnou součástí strategického dokumentu o rozšíření za rok 2006 stala *Zvláštní zpráva o schopnosti EU integrovat nové členy*. Komise nahradila termín „absorpční kapacita“ výrazem

⁵² VIBERT, F.: c. d., s. 3.

⁵³ DURAND, G. – MISSIROLI, A.: c. d., s. 3.

⁵⁴ *Evropská rada v Bruselu 15. a 16. června 2006. Závěry předsednictví*. In: Evropská rada, Rada Evropské unie website, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/CS/ec/90115.pdf (2. 2. 2010), s. 19.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ *Just what is this 'absorption capacity' of the EU?*, s. 2.

„integrační“, jelikož cílem Unie není někoho absorbovat a ani cílem kandidátských států není být absorbován. Schopnost EU dalšího rozšiřování by měla být dle *Zvláštní zprávy* založena na třech hlavních komponentech: zajištění schopnosti EU zachovat aspekt evropské integrace, zajištění schopnosti kandidátských zemí splnit přísné podmínky a lepší komunikace.⁵⁷ Každý z těchto komponentů Komise podrobněji rozpracovala.

Schopnost Unie zachovat si při rozšiřování energii evropské integrace tak má dle *Zprávy* tři hlavní prvky: orgány, společné politiky a rozpočet. Za účelem efektivnosti a odpovědnosti orgánů a procesu rozhodování musí proběhnout reforma institucí, a to jak kvůli stávajícím členským státům, tak samozřejmě s ohledem na rozšířenou EU. Unie si rovněž musí při rozšiřování zajistit takové postavení, které jí umožní další rozvoj a provádění společných politik ve všech oblastech. Z toho důvodu se uskuteční posouzení dopadu rozšíření na politiky EU ve všech hlavních stádiích procesu rozšiřování a všechna stanoviska Komise týkající se žádosti o členství v EU budou v budoucnu obsahovat posouzení dopadu rozšíření na politiky EU. Toto hodnocení se rovněž odrazí v rámci, který stanoví referenční podmínky pro přístupová vyjednávání. Komise klade zvláštní akcent na prozkoumání dopadů na rozpočet v oblasti politiky zemědělství a politiky soudržnosti. Plynule se tak dostáváme k poslednímu prvku zachování energie evropské integrace, kterým je udržitelný způsob financování unijních politik. Komise bude ve svých stanoviscích k žádosti země o členství v EU povinna odhadnout dopady na rozpočet a před jakýmkoli dalším rozšířením bude EU muset rozhodnout o celkových souvisejících rozpočtových prostředcích.⁵⁸

Nyní se dostáváme ke komponentu zajištění schopnosti kandidátských zemí splnit přísné podmínky. Jedná se de facto o ještě důslednější monitoring pokroku kandidátských zemí a nekompromisní uplatňování podmínek a důsledné plnění požadavků v každém stádiu procesu přistoupení. Komise bude napomáhat těmto snahám a na základě svých zjištění navrhne krátkodobé

⁵⁷ *Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě – Strategie rozšíření a hlavní výzvy 2006–2007*, s. 18-21.

⁵⁸ *Tamtéž*, s. 18-20.

a střednědobé priority reforem pro přístupové a evropské partnerství, které se budou týkat jednotlivých zemí a jež bude EU rovněž finančně podporovat. Cílem je hladká integrace nově přistoupivších zemí. Podle *Zprávy* by se EU měla vyvarovat určování termínů pro přistoupení nové země, dokud se vyjednávání těsně neblíží k uzavření.⁵⁹

Evropská unie, vědoma si nutnosti získat pro rozšiřování podporu svých občanů, stanovila jako poslední podmínku úspěšnosti budoucích přistoupení lepší komunikaci o tomto procesu. Klade si proto za cíl zvýšení povědomí o výhodách a výzvách rozšiřování a vybudování důvěry v integrační schopnost EU. *Zpráva* dodává, že se jedná především o úkol členských států a kandidátských zemí, aby vysvětlily a bránily svá rozhodnutí. Samotná Komise se zavazuje zlepšit dostupnost faktických informací v uživatelsky srozumitelné podobě a zlepšit tak transparentnost. Jedním z hlavních prostředků zvýšení podpory rozšiřování má být důsledné provádění procesu rozšiřování za pevně stanovených podmínek, jak bylo určeno již v předcházejícím komponentu integrační kapacity. Všechny tyto prvky by měly posílit demokratickou legitimitu procesu rozšiřování.⁶⁰

Evropská rada na svém summitu v prosinci 2006 dokument Komise poměrně nekriticky přijala a vyjádřila souhlas s tím, že „*základem obnovené shody o rozšíření je strategie rozšíření založená na konsolidaci, podmíněnosti a komunikaci spolu se schopností EU integrovat nové členy.*“⁶¹ Dále Evropská rada potvrdila, že EU dodrží své stávající závazky v probíhajících jednáních o přistoupení.⁶²

⁵⁹ Tamtéž, s. 20-21.

⁶⁰ Tamtéž, s. 21-22.

⁶¹ *Evropská rada v Bruselu 14. a 15. prosince 2006. Závěry předsednictví.* In: Evropská rada, Rada Evropské unie website, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/CS/ec/92207.pdf (2. 2. 2010), s. 2.

⁶² Tamtéž, s. 3.

1.5 Perspektiva dalšího rozšíření EU

Aby bylo rozšiřování v budoucnu úspěšné, musí EU zajistit, aby proces podporovali její občané. Rozhodujícím faktorem při plnění tohoto úkolu bude vnímání toho, jak EU pracuje a jak se lidé dovedou identifikovat s projektem evropské integrace. Sebelíp definovaná absorpční kapacita nemůže být rozhodujícím aspektem.⁶³ Problémem ovšem je, že značná část veřejnosti se domnívá, že Evropská unie nepracuje dobře a bude velice obtížné přesvědčit ji, že EU bude pracovat lépe s větším množstvím členů.

Na jednu stranu by podle analytiků European Policy Centre znamenalo katastrofu rozhodovat se na základě předsudků a špatného pochopení práce EU ze strany občanů, na stranu druhou rozhodnutí učiněná za zavřenými dveřmi bez reflexe výhrad lidu by nebezpečně ohrožovala demokratickou legitimitu Unie.⁶⁴ Olli Rehn k tomu říká: „*Musíme řešit skutečné starosti našich občanů – jako je nezaměstnanost a sociální nejistota – vhodnou a odhodlanou politikou, která podpoří ekonomický růst a vytváření pracovních míst, a zároveň budeme řešit mýty a špatné pochopení rozšiřování.*“⁶⁵

Když podrobně analyzujeme jednotlivé prvky integrační kapacity, zjistíme, že slova politiků o dosažení limitů EU se jeví pouze jako rétorika bez reálného základu. *Zvláštní zpráva o schopnosti EU integrovat nové členy* definovala v oblasti zachování energie evropské integrace tři hlavní prvky: orgány, společné politiky a rozpočet. Z potenciálních kandidátů by na ně zásadní vliv mělo pouze Turecko, ale datum jeho vstupu se pohybuje ve střednědobém až dlouhodobém horizontu. Ve skutečnosti není rozšíření o žádnou zemi krom Chorvatska a Islandu v dohledné době reálné. Nadto požadovanou reformu orgánů nakonec vyřešilo schválení Lisabonské smlouvy, takže orgány EU

⁶³ *Absorption capacity: old wine in new bottles?*, s. 4.

⁶⁴ Tamtéž, s. 4.

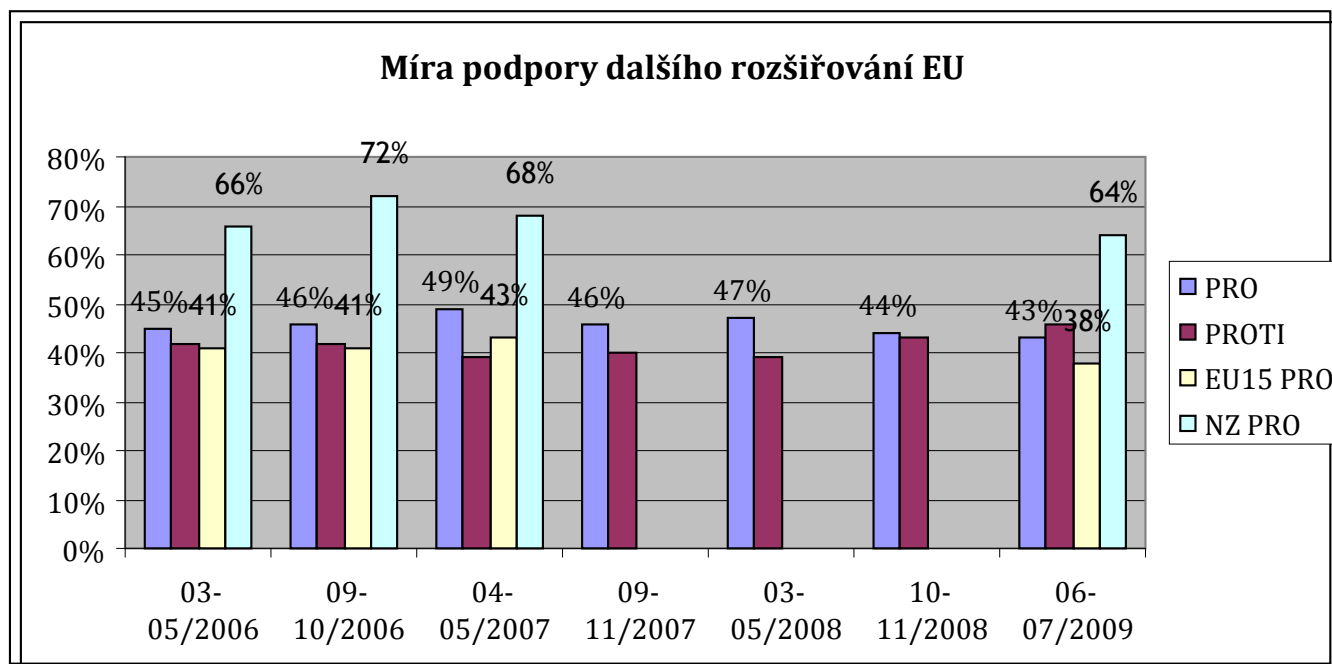
⁶⁵ REHN, Olli: *Building a New Consensus on Enlargement: How to match the strategic interest and functioning capacity of the EU?* In: Europa, The official website of the European Union, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/06/316&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en> (24. 2. 2010), s. 2.

se případnému rozšíření hladce přizpůsobí, a kritikům dalšího rozšiřování tak ubyl jeden argument.

Potřeba konsolidace po „big bang“ rozšíření je sice neoddiskutovatelná, ale diskuse o limitech Evropské unie se začala odehrávat v době, kdy se nezdá být pravděpodobné, aby v budoucnu najednou přistoupila velká skupina zemí, jelikož pokrok potenciálních kandidátů vstupu do Unie je značně rozdílný. Navíc po vstupu Chorvatska proběhne další rozšíření nejdříve kolem roku 2015, pravděpodobněji však ještě později. S přihlédnutím k přechodným obdobím v mnoha oblastech se dostáváme k plnému začlenění nových států až k roku 2020 při nejlepším. Při reflektování skutečnosti, že diskuse o absorpční kapacitě nastala zejména kvůli negativnímu postoji evropské veřejnosti k rozšiřování, a to ještě především pouze v zemích EU15, si uvědomíme, jak irelevantní je nyní uvažovat o limitech EU, jelikož predikovat, jaké bude veřejné mínění v relevantním období pro další rozšíření, tedy po roce 2015, je velice obtížné. Navíc jak již bylo uvedeno výše, názor veřejnosti v nových členských zemích je dalšímu rozšiřování nakloněn mnohem více než v zemích EU15.

Následující graf zobrazuje míru podpory pokračování rozšiřování zjištěnou průzkumy v období od března 2006 do července 2009. První sloupec vždy reprezentuje celounijní průměr kladných odpovědí, druhý procento záporných odpovědí, třetí pak kladné odpovědi v zemích původní patnáctky a čtvrtý v nových členských zemích, který výrazně převyšuje průměr celé EU.

Graf č. 1:

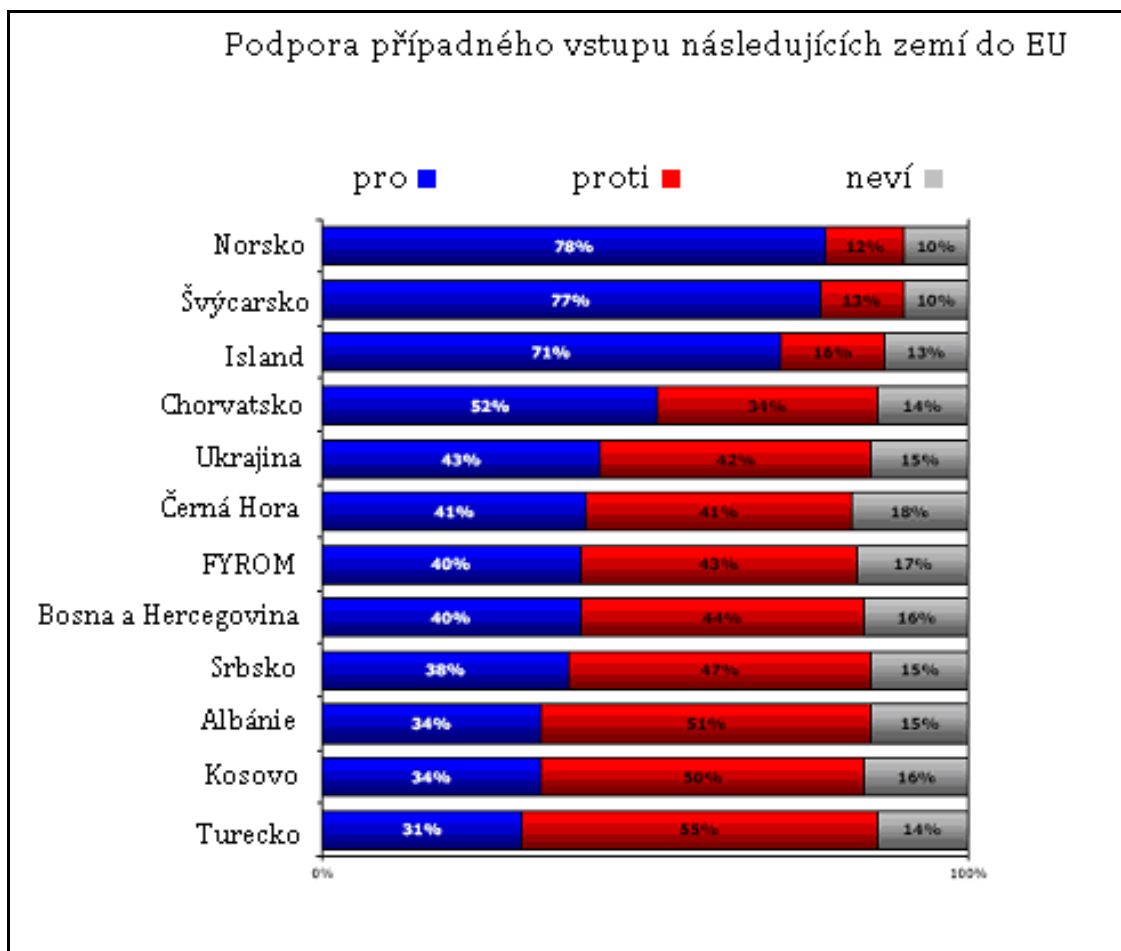

Zdroj: autor na základě výsledků průzkumů Eurobarometer konaných ve sledovaném období.

Co se týče konkrétních zemí, které by potenciálně mohly vstoupit do EU a míře podpory jejich vstupu ze strany občanů členských států, věnovaly se jí průzkumy Eurobarometer prováděné v září až říjnu 2006 (graf č. 2) a březnu až květnu 2008 (graf č. 3). Tabulka č. 1 vyjadřuje míru podpory vstupu jednotlivých zemí mezi občany EU15 a nových členských států.

Tabulka č. 1:

% pro vstup	EU15	nové členské země
Švýcarsko	77 %	87 %
Norsko	76 %	86 %
Island	67 %	78 %
Chorvatsko	46 %	74 %
Ukrajina	37 %	62 %
FYROM	37 %	57 %
Černá Hora	37 %	56 %
Bosna a Hercegovina	36 %	54 %
Srbsko	34 %	52 %
Albánie	30 %	45 %
Turecko	26 %	37 %

Zdroj: autor na základě výsledků Eurobarometer 69 – 5. *The European Union today and tomorrow*. In: European Commission website, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb69/eb69_part3_en.pdf (10. 3. 2010), s. 28.

Vidíme, že míra podpory případného vstupu jednotlivých zemí se během roku a půl, který dělil oba výše zmíněné průzkumy, zásadně nezměnila a zůstala konstantní. Nejvíce jsou občané členských zemí Unie nakloněni potenciálnímu vstupu Norska, Švýcarska a Islandu, přičemž pouze Island zájem o členství projevil. Vstup Chorvatska podporuje zhruba polovina občanů EU a nejméně si naopak přejí vstup Turecka a Albánie, přičemž Srbsko se pohybuje zhruba na podobné úrovni jako ostatní západobalkánské státy s výjimkou Chorvatska a právě Albánie a také Kosova v případě novějšího průzkumu, který proběhl již po jednostranném vyhlášení kosovské nezávislosti.

1.5.1 Země na cestě do EU

Sdělení Evropské komise Strategie rozšíření a hlavní výzvy 2008–2009 uvádí, že: „*Současný plán rozšíření pokrývá země západního Balkánu a Turecko, jež mají možnost stát se členy EU, pokud splní nezbytné předpoklady.*“⁶⁶ Přístup Evropské unie k budoucímu rozšíření lze vyjádřit latinským „*pacta sunt servanda*“ – Unie se zavazuje dodržet stávající závazky politiky rozšiřování týkající se Albánie, Bosny a Hercegoviny, Bývalé jugoslávské republiky Makedonie (FYROM), Černé Hory, Chorvatska, Srbska a Kosova (podle rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244/99), a Turecka, ale zároveň je opatrná v otázce přijímání nových závazků. Tyto země se nacházejí v různém stádiu přistoupení k EU. O přistoupení vyjednávají pouze Chorvatsko, které je vstupu do EU nejbližší, a Turecko. Bývalá jugoslávská republika Makedonie se v prosinci 2005 stala kandidátskou zemí, Černá Hora, Albánie a Srbsko o vstup požádaly, ale status kandidátských zemí jim zatím přidělen nebyl. Černá Hora přihlášku o členství v EU podala v prosinci 2008, Albánie v dubnu 2009, Srbsko v prosinci 2009 a krom těchto západobalkánských zemí požádal o vstup do Unie v červenci 2009 také Island. Tyto žádosti přišly na pozadí hluboké hospodářské recese, což znovu dokazuje „*přitažlivost EU a důležitost její role v prosazování stability, bezpečnosti a prosperity.*“⁶⁷

⁶⁶ SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ: Strategie rozšíření a hlavní výzvy 2007–2008. In: Evropská komise website, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/press_corner/key-documents/reports_nov_2008/strategy_paper_incl_country_conclu_cs.pdf (22. 2. 2010), s. 3.

⁶⁷ Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě – Strategie rozšíření a hlavní výzvy 2009–2010. In: EUR-Lex, přístup k právu Evropské unie, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0533:FIN:CS:DOC> (22. 2. 2010), s. 2.

2. Politika EU vůči zemím západního Balkánu

2.1 Období do roku 1999

Rozpad Jugoslávie přinesl oblast západního Balkánu do sféry vlivu ES/EU, které se stalo jedním z určujících subjektů vývoje regionu. Brzy se však ukázalo, že stávající mechanismy řešení krizí nešlo aplikovat na podmínky vznikajícího národnostního napětí a při pokusech o řešení občanské války EU naprosto selhala.⁶⁸ Jan Pelikán identifikuje jako zásadní důvod selhání EU skutečnost, že Unie „*nikdy nevypracovala jasnou a ucelenou analýzu komplexu problémů spojených s balkánskou krizí a trendů jejího dalšího rozvoje, tím méně koncepci jejího trvalého řešení.*“⁶⁹ Ačkoliv Maastrichtská smlouva zakotvila ve druhém pilíři Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku, členské státy nedovedly zaujmout společný postoj a řídily se svými partikulárními zájmy.

Proto se řešení situace počátkem roku 1994 ujaly Spojené státy americké, které vytvořily tzv. kontaktní skupinu pro bývalou Jugoslávii sestávající z USA, Ruska, Německa, Velké Británie a Francie. V listopadu 1995 podepsali účastníci války tzv. Daytonské dohody a konflikty byly ukončeny. Nicméně přisuzovat veškerý podíl na ukončení války Spojeným státům by neodpovídalo skutečnosti. Důležitou roli hrál fakt, že válčící strany dosáhly takových pozic, o kterých byly ochotny jednat.⁷⁰

Podpis Daytonských dohod a urovnání krize mezi Řeckem a FYROM uzavřením prozatímní dohody v témže roce představovaly jistý zlom ve vývoji vztahů mezi EU a západním Balkánem. Do roku 1995 se EU reálně zmohla pouze na humanitární pomoc organizovanou prostřednictvím humanitární agentury ECHO⁷¹, ale od roku 1996 začala Unie západní Balkán vnímat jako jeden geopolitický celek a zaujala k němu tzv. regionální přístup s využitím klasických

⁶⁸ PELIKÁN, Jan: *Evropská unie v poločase balkánské krize* Mezinárodní politika, 25, 2001, č. 2, s. 14.

⁶⁹ Tamtéž, s. 14.

⁷⁰ HONIG, Jan Willem – BOTH, Norbert: *Srebrenica: Record of a War Crime*. Londýn 1996, s. 184.

⁷¹ LEVÍČEK, Jaromír: *Strategie Evropské unie vůči zemím západního Balkánu*. Mezinárodní politika, 27, 2003, č. 7, s. 21.

zahraničněpolitických nástrojů uplatňovaných EU ve vztazích s kteroukoli třetí zemí – obchodních opatření, finanční pomoci a smluvních vztahů.⁷² Podmínkami se staly plnění Kodaňských kritérií stejně jako v případě kandidátských zemí ze střední a východní Evropy, regionální spolupráce s dalšími státy regionu a v případě Chorvatska, Bosny a Hercegoviny a Svazové republiky Jugoslávie⁷³ rovněž plnění Daytonských dohod.

Regionální přístup však selhal ve dvou hlavních oblastech – za prvé se ukázal jako málo regionální a za druhé nebyl efektivní. Z důvodu uplatňování stanovených podmínek a jejich rozdílného plnění ze strany západobalkánských zemí vznikla komplexní a komplikovaná síť bilaterálních vztahů mezi EU a cílovými státy. Koncem roku 1998 Unie nabídla Albánii, Chorvatsku, FYROM a Bosně a Hercegovině nerekiproční otevření jednotného trhu pro dovozy z těchto zemí. Albánie, FYROM a Bosna a Hercegovina byly navíc zahrnuty do programu finanční pomoci Phare a Bosna a Hercegovina spolu s Chorvatskem, FYROM a Svazovou republikou Jugoslávie také do programu Obnova. Neefektivnost regionálního přístupu vyplývá částečně již z výše uvedeného – místo regionální spolupráce byla navázána spolupráce spíše bilaterální. Velký vliv na neúspěch rozvinutí spolupráce mezi západobalkánskými státy měly autoritativní režimy v Chorvatsku a Svazové republice Jugoslávie.⁷⁴

2.2 Změna přístupu po roce 1999

Neúspěch regionálního přístupu a krize v Kosovu na jaře roku 1999 přiměly Evropskou unii uvědomit si, že její stávající snahy o stabilizaci regionu jsou neúspěšné a je tudíž nutné změnit strategii. EU na jedné straně přišla s návrhem Paktu stability pro jihovýchodní Evropu, který by se stal širším

⁷² Tamtéž, s. 21.

⁷³ Tehdejší název Srbska a Černé Hory.

⁷⁴ LEVÍČEK, J.: c. d., s. 21.

regionálním fórem pro řešení otázek regionální stability, ekonomie a lidských práv, a v jeho rámci by spolupracovaly i ostatní aktéři jako OSN, NATO, Mezinárodní měnový fond, Světová banka aj. Pakt stability dosáhl úspěchu při liberalizaci regionálního obchodu, která se projevila množstvím bilaterálních obchodních dohod, které vstoupily v platnost v létě roku 2003.⁷⁵

Hlavním nástrojem vztahu Evropské unie k západnímu Balkánu však měl být vlastní změněný přístup, jehož inspirací se stal model integrace vyvinutý pro země střední a východní Evropy, spočívající ve vytvoření sítě bilaterálních a multilaterálních vztahů mířených na stabilizaci a následně asociaci s EU. V květnu 1999 Evropská komise určila principy nového rozvoje oblasti západního Balkánu:

- hlavním podnětem pro reformy – vytvoření právního státu, stabilních demokratických institucí a tržní ekonomiky – by měla být vyhlídka na členství v Unii v okamžiku, kdy jsou tyto podmínky splněny
- potřeba vytvoření bilaterálních vztahů mezi státy regionu, které pomohou ekonomickému a demokratickému rozvoji oblasti
- potřeba více pružného přístupu, který by umožnil každé zemi vydat se za reformami vlastní cestou za dodržení základních politických a ekonomických podmínek⁷⁶

Novou rámcovou politikou pro oblast západního Balkánu se tak stal stabilizační a asociační proces (SAP), který sleduje tři cíle: stabilizaci a rychlý přechod na tržní hospodářství, podporu regionální spolupráce a vyhlídku vstupu do EU. V roce 2000 padly autoritativní režimy v Chorvatsku a Svazové republice Jugoslávii, což znamenalo další průlom ve vzájemných vztazích EU a regionu. Summit Evropské rady konaný v červnu 2000 v Santa Maria de Feira stanovil, že západobalkánské země jsou potenciálními kandidáty na členství

⁷⁵ Tamtéž, s. 21-22.

⁷⁶ *The Western Balkan countries on the road to the European Union*. In: European Commission website, http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/history_en.htm#2 (25. 2. 2010)

v Unii⁷⁷ a na summitu v Záhřebu v listopadu 2000 se země západního Balkánu zavázaly plnit závazky vyplývající z SAP.⁷⁸ Důležitým elementem SAP je spolupráce západobalkánských zemí s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii (ICTY).

Evropská unie a priori nepreferuje vstup žádné západobalkánské země před jinou, všem chce dát stejnou šanci a jejich úspěch záleží pouze na úspěšnosti plnění kritérií. Evropská unie tedy preferuje jeden stát před jiným na základě úspěšnějšího plnění stanovených požadavků.

SAP je založen na progresivním partnerství sestávajícím ze tří hlavních komponentů, kterými jsou stabilizační a asociační dohody, finanční pomoc a směs obchodních koncesí (autonomních obchodních opatření).⁷⁹ Každá země postupuje kupředu na základě plnění svých závazků v rámci SAP a pokrok jednotlivých zemí je hodnocen ve výročních zprávách připravovaných Evropskou komisí. Podívejme se nyní podrobněji na jednotlivé složky SAP.

2.2.1 Stabilizační a asociační dohoda

Hlavním smyslem SAP je uzavření Stabilizační a asociační dohody (SAA), která představuje rozsáhlý smluvní vztah mezi oběma partnery se vzájemnými právy a závazky. Dohoda je založena na postupné implementaci zóny volného obchodu a reforem za účelem sblížení potenciální kandidátské země se standardy EU.⁸⁰ Nezbytnou podmínkou pro podpis takové dohody je samozřejmě důkladná příprava každé země, přičemž prvním krokem je ustavení konzultačních Task Forces, složených z odborníků Evropské komise

⁷⁷ *Presidency Conclusions. Santa Maria da Feira European Council, 19 and 20 June 2000.* In: European Council website, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/00200-r1.en0.htm (25. 2. 2010)

⁷⁸ *Final Declaration. Zagreb Summit 24 November 2000.* In: European Commission website, http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/zagreb_summit_en.htm (15. 2. 2010)

⁷⁹ *The Western Balkan countries on the road to the European Union.* In: European Commission website, http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/history_en.htm#regional_dimension (17. 2. 2010)

⁸⁰ Tamtéž.

a jednotlivých zemí. Poté následuje vypracování studie proveditelnosti, tzv. Feasibility Study, odpovídající na otázku, zda je země připravena uzavřít smlouvu a plnit závazky z ní vyplývající.⁸¹

2.2.2 Finanční pomoc

Finanční pomoc byla v letech 2000 až 2006 prováděna zejména prostřednictvím programu CARDS⁸², který se stal hlavním finančním nástrojem pomoci západnímu Balkánu. V uvedeném období prostřednictvím tohoto programu EU investovala 4,6 miliardy eur za účelem dosažení následujících cílů:

1. rekonstrukce, demokratická stabilizace a pomoc při návratu uprchlíků
2. rozvoj institucionálního a právního rámce včetně harmonizace s normami Unie, podpora demokracie a právního řádu, dodržování lidských práv, obnovení občanské společnosti, vznik nezávislých médií, fungování tržní ekonomiky
3. udržitelný ekonomický a sociální rozvoj včetně strukturálních reforem
4. podpora bližších vztahů mezi zeměmi regionu a mezi nimi, Evropskou unií a kandidátskými státy ze střední a východní Evropy⁸³

Následující tabulka č. 2 zobrazuje celkovou alokaci programu CARDS v období let 2000-2006 (v milionech eur):

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	CELKEM
Albánie	33,4	37,5	44,9	46,5	63,5	44,2	45,5	315,5
Bosna a Hercegovina	90,3	105,2	71,9	63	72	49,4	51	502,8
Chorvatsko (do r. 2005)	16,8	60	59	62	81	-	-	278,8
FYROM	13	56,2	41,5	43,5	59	45	40	298,2
Srbsko a Černá Hora	650,5	385,5	351,6	324,3	307,9	282,5	257,5	2559,8
dočasné civilní správy	10	24,5	33	32	35	36	35	205,5

⁸¹ LEVÍČEK, J.: c. d., s. 22.

⁸² Jedná se o zkratku Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation. Program byl ustanoven nařízením Rady č. 2666/2000 z 5. prosince 2000.

⁸³ CARDS. In: European Commission website, http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financial-assistance/cards/index_en.htm (12. 2. 2010)

regionální spolupráce	20,2	20	43,5	31,5	23	47,9	43,5	229,6
Ostatní	141,5	118	11	17	22,5	19,7	16,1	345,8
makro-finanční pomoc (granty)	70	120	100	15	16	33	50	404
CELKEM	1045,7	926,9	756,4	634,8	679,9	557,7	538,6	5140
Chorvatsko, předvstupní pomoc, r. 2005-2006						105	140	245
CELKEM včetně Chorvatska v letech 2005-2006						662,7	678,6	5385

Zdroj: autor na základě European Commission website, http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financial-assistance/cards/statistics2000-2006_en.htm (12. 2. 2010)

Na nové rozpočtové období 2007 až 2013 byl program CARDS nahrazen Nástrojem předvstupní pomoci (IPA)⁸⁴, který je v současnosti jediným nástrojem finanční pomoci jak pro kandidátské země⁸⁵, tak pro státy, které o získání kandidátského statutu teprve usilují⁸⁶. Finanční referenční částka programu byla stanovena na 11,468 miliard EUR.⁸⁷ Pro všechny cílové země byly určeny následující oblasti působnosti:

- posílení demokratických institucí a právního státu, včetně jeho vymáhání
- prosazování a ochrana lidských práv a základních svobod a důslednější dodržování práv menšin, prosazování rovnosti žen a mužů a zákazu diskriminace;
- reforma veřejné správy
- hospodářská reforma
- rozvoj občanské společnosti
- sociální začlenění

⁸⁴ Instrument for Pre-accession Assistance – nástroj byl ustanoven nařízením Rady č. 1085/2006 z 17. července 2006.

⁸⁵ Bývalá jugoslávská republika Makedonie, Chorvatsko a Turecko.

⁸⁶ Albánie, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Srbsko včetně Kosova podle rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 1244/99.

⁸⁷ Nařízení Rady (ES) č. 1085/2006 ze dne 17. července 2006, kterým se zřizuje nástroj předvstupní pomoci (NPP). In: EUR-Lex, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:210:0082:01:CS:HTML> (25. 2. 2010)

- usmíření, opatření pro budování důvěry a obnovy
- regionální a přeshraniční spolupráce⁸⁸

V případě kandidátských zemí se finanční pomoc používá rovněž na podporu přijetí a provádění *acquis communautaire* a podporu rozvoje politiky a přípravy na provádění a řízení společné zemědělské politiky a politiky soudržnosti Společenství. A v případě potenciálních kandidátských zemí jsou oblastmi, do kterých finanční podpora směřuje, také postupné sblížování s *acquis communautaire*; sociální, hospodářský a územní rozvoj, mimo jiné včetně činností souvisejících s infrastrukturou a investicemi, zejména v oblasti regionálního rozvoje a rozvoje lidských zdrojů a venkova.⁸⁹

2.2.3 Autonomní obchodní opatření

Třetí komponent Stabilizačního a asociačního procesu tvoří tzv. autonomní obchodní opatření spočívající v bezcelním přístupu takřka všech produktů pocházejících z regionu na trh Evropské unie. Tato opatření společně s příbuznými body Stabilizační a asociační dohody a dalšími obchodními ujednáními vytváří rámec pro rozvoj obchodu mezi EU a regionem, čímž stimulují příliv zahraničních investic do regionu a v důsledku celkově ekonomický rozvoj.⁹⁰

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ *The Western Balkan countries on the road to the European Union*. In: European Commission website, http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/history_en.htm#regional_dimension (17. 2. 2010)

2.2.4 Regionální spolupráce

Z výše uvedeného vyplývá, že SAP není založen pouze na bilaterálních vztazích EU s každou západobalkánskou zemí. Záhřebský summit stanovil jako jednu z klíčových podmínek SAP nutnost rozvíjet regionální spolupráci.⁹¹ EU akcentováním regionální spolupráce sleduje především následující cíle:

- podporovat spolupráci tak, aby dosáhla úrovně podobné té, na jaké se odehrávají vztahy v rámci EU
- vytvoření sítě dvoustranných obchodních dohod za účelem odstranění celních bariér mezi jak státy regionu, tak i ve vztahu s EU
- postupné znovuzapojení do transevropských dopravních sítí
- přesvědčit autority západobalkánských zemí, aby spolupracovaly za účelem dosažení schopnosti efektivně reagovat na společné bezpečnostní hrozby plynoucí z organizovaného zločinu, nelegální migrace atp.

2.2.5 Soluňská agenda

Na vrcholné schůzce v Soluni v červnu 2003 SAP doplnily prvky inspirované procesem rozšiřování tak, aby mohl lépe čelit novým výzvám. Hlavním přínosem se stala řada nových nástrojů na podporu reformního procesu v zemích západního Balkánu a pro jejich přiblížení Evropské unii, přičemž nejvýznamnějším z těchto nástrojů jsou Evropská partnerství, inspirovaná přístupovými partnerstvími, která dovedla do Evropské unie deset nových členů v rámci východního rozšíření. Pro každou zemi zapojenou do SAP bylo stanoveno Evropské partnerství odpovídající jejímu pokroku a identifikující krátkodobé a střednědobé priority, na které se země musí zaměřit a které budou podpořeny ze strany EU, určující pravidla pro přidělení

⁹¹ *Final Declaration. Zagreb Summit 24 November 2000.* In: European Commission website, http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/zagreb_summit_en.htm (15. 2. 2010)

finanční pomoci na jejich realizaci a stanovující principy pro fungování partnerství.⁹²

V lednu 2006 přijala Evropská komise sdělení „*Západní Balkán na cestě do EU: upevňování stability a zvyšování prosperity*“, jenž hodnotí pokrok dosažený od vrcholné schůzky v Soluni a vytyčuje konkrétní opatření s cílem posílit politiku EU ve vztahu k zemím regionu a její nástroje, jelikož „*Stabilita, bezpečnost a zvyšující se prosperita zemí západního Balkánu jsou pro Evropskou unii vysokou prioritou. Opětovné potvrzení jejich evropské perspektivy bude zejména důležité s ohledem na proces řešení statusu Kosova a při řešení dalších ústavních otázek v regionu.*“⁹³

2.3 Postup západobalkánských států směrem ke členství v EU

Jako první země regionu podepsala SAA Bývalá jugoslávská republika Makedonie, a to v dubnu 2001, nicméně dohoda vstoupila v platnost až o tři roky později – v dubnu 2004. V březnu téhož roku FYROM podala přihlášku k členství v EU. Evropská komise se k žádosti vyjádřila až v listopadu 2005, kdy Radě doporučila udělit FYROM status kandidátské země a tak se v prosinci 2005 stalo.

Nejvyšší reálnou šanci na vstup do EU má Chorvatsko, které již v říjnu 2001 podepsalo Stabilizační a asociační dohodu (SAA) a v únoru 2003 podalo oficiální žádost o členství v EU. Otevření přístupových rozhovorů však dlouho blokovala nedostatečná spolupráce Chorvatska s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii (YCTY). Změna nastala v říjnu 2005, kdy vrchní žalobkyně Carla Del Ponte oznámila, že Chorvatsko spolupracuje, a EU

⁹² *The Thessaloniki agenda for the Western Balkans*. In: European Commission website, http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/thessaloniki_agenda_en.htm (21. 2. 2010)

⁹³ *Sdělení Komise Západní Balkán na cestě do EU: upevňování stability a zvyšování prosperity*. In: EUR-Lex, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0027:FIN:CS:PDF> (21. 2. 2010), s. 14.

následně zahájila přístupové rozhovory.⁹⁴ Vstup Chorvatska do Unie je v současné době komplikován bilaterálním sporem se Slovinskem o hranici, kdy se Slovinsko snaží prosadit přímý přístup do mezinárodních vod pro své lodě. Hraniční spor blokoval Chorvatsku rozhovory o vstupu do Evropské unie po většinu roku 2009. Podle schválené dohody vyřeší tento spor mezinárodní arbitráž, přičemž pro oba státy pak budou její závěry závazné.⁹⁵

S Albánií Evropská komise zahájila oficiální vyjednávání o podpisu Stabilizační a asociační dohody v lednu 2003. Tuto dohodu Albánie podepsala, jako třetí západobalkánský stát, v červnu 2006. V lednu 2006 Evropská rada schválila revidované Evropské partnerství a o vstup do EU Albánie oficiálně požádala v dubnu 2009. Co se týče Bosny a Hercegoviny, v červnu 2004 jí EU nabídla Evropské partnerství a v lednu 2006 byla formálně zahájena jednání o podpisu SAA. Ta pak byla uzavřena až v červnu 2008, kdy se zlepšila spolupráce Bosny a Hercegoviny s YCTY a byla provedena reforma veřejné správy.⁹⁶

Černá Hora je nezávislým státem od 3. června 2006, kdy se po referendu odtrhla od Srbska.⁹⁷ EU tedy od té doby jedná s Černou Horou jako se samostatným státem. V září 2006 pak začala jednání o SAA, v lednu 2007 Evropská rada schválila Evropské partnerství pro Černou Horu a v říjnu 2007 obě strany podepsaly SAA. 15. prosince 2008 pak Černá Hora požádala o přijetí do Evropské unie. Srbskem a Kosovem se bude obšírněji věnovat následující kapitola.

⁹⁴ *EU-Croatia relations*. In: EurActiv, <http://www.euractiv.com/en/enlargement/eu-croatia-relations/article-129605> (14. 12. 2008)

⁹⁵ *Rozhodnutí slovinského parlamentu posunuje Chorvatsko blíž EU*. E15.cz, 19. dubna 2010, <http://www.e15.cz/zahranicni/politika/>

⁹⁶ *EU a západní Balkán*. In: EurActiv.cz, <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/link-dossier/eu-a-zapadni-balkan> (14. 12. 2008)

⁹⁷ To se konalo 21. května 2006 a 55,5 % občanů se v něm vyslovilo pro odtržení od Srbska, 44,5 % chtělo zůstat v rámci federace se Srbskem: *EU-Western Balkans relations*. In: EurActiv, <http://www.euractiv.com/en/enlargement/eu-western-balkans-relations/article-129607> (16. 12. 2008)

3. Srbsko a Evropská unie

3.1 Vývoj vztahů mezi EU a Srbskem

Po rozpadu bývalé Jugoslávie vytvořily Srbsko a Černá Hora Svazovou republiku Jugoslávii, která existovala od roku 1992 do roku 2003. Do října roku 2000 stál v jejím čele Slobodan Milošević a vztahy mezi EU a Svazovou republikou byly minimální. Republika sice měla své místo v rámci politiky Unie k celému regionu, ale vztahy nabraly na dynamice až po pádu Miloševićova autoritativního režimu. V této době se tedy koncept europeizace setkával s naprostým neúspěchem.

Přeměnou Svazové republiky Jugoslávie 4. února 2003 vzniklo soustátí Srbsko a Černá Hora. Černá Hora však usilovala o samostatnost a po referendu se od 3. června 2006 stala nezávislým státem.⁹⁸ Následně pak Národní shromáždění Srbska vyhlásilo 5. června 2006 Srbskou republiku a Evropská unie začala vyjednávat s oběma státy separátně.

Od roku 2001 Srbsko přijímalo finanční pomoc nejdříve v rámci EU-FRY konzultativního taktického uskupení a posléze prostřednictvím Stálého posíleného dialogu, jehož cílem je povzbudit reformy a monitorovat jejich průběh.⁹⁹ Do Stabilizačního a asociačního procesu se Srbsko oficiálně zapojilo relativně pozdě, a to během summitu EU v Soluni v červnu 2003. Nástroj tohoto procesu, kterým je Evropské partnerství, poprvé schválila Rada pro Srbsko v roce 2004 a na základě rozhodnutí Rady ze 30. ledna 2006 proběhla jeho aktualizace. Jeho další modifikaci přineslo již zmiňované osamostatnění Černé Hory, se kterou EU uzavřela samostatné Evropské partnerství. 18. února 2008 Rada EU přijala nové Evropské partnerství pro Srbsko.

⁹⁸ Referendum se konalo 21. května 2006 a 55,5 % občanů se v něm vyslovilo pro odtržení od Srbska, 44,5 % chtělo zůstat v rámci federace se Srbskem: *EU-Western Balkans relations*. In: EurActiv, <http://www.euractiv.com/en/enlargement/eu-western-balkans-relations/article-129607> (16. 3. 2010)

⁹⁹ *Evropská unie, Srbsko a Kosovo*. In: EurActiv, <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/link-dossier/evropska-unie-srbsko-a-kosovo> (20. 3. 2010)

V dubnu 2005 Evropská komise přijala studii proveditelnosti, potvrzující, že Srbsko a Černá Hora jsou připraveni začít jednat o uzavření Stabilizační a asociační dohody. Samotná jednání byla zahájena v říjnu 2005, avšak 3. května 2006 byl z důvodu neplnění srbských závazků vůči ICTY další postup Srbska směrem k uzavření SAA pozastaven. V listopadu 2007 EU obnovila jednání a dohoda byla připravena k podpisu v únoru 2008, jenže kvůli sporům ve vládní koalici kvůli vyhlášení nezávislosti Kosova došlo ke zdržení podpisu dohody ze strany Srbska. Nakonec Stabilizační a asociační dohodu podepsal srbský prezident Boris Tadić 29. dubna 2008. V předčasných parlamentních volbách zvítězila proevropsky orientovaná Demokratická strana prezidenta Tadiće, což spolu s jeho obhájením prezidentského mandátu v únoru 2008 vydalo pozitivní signál Evropské unii, že občané Srbska si přejí bližší spolupráci s Unií.

Aby mohla SAA začít platit, musí ji oficiálně ratifikovat jak Srbsko, tak všech 27 členských států Evropské unie. Srbský parlament tak učinil 9. září 2008, kdy pro ratifikaci hlasovalo 139 z 250 poslanců.¹⁰⁰ Podle slov předsedy Evropské rady Hermana Van Rompuye by měly státy EU začít s ratifikací v červnu 2010.¹⁰¹ Důvodem takřka dvouletého zpoždění EU oproti Srbsku bylo nizozemské veto při jednání o prozatímní obchodní dohodě, kterému se podrobněji věnuji v následující kapitole.

30. listopadu 2009 však Evropská unie učinila významný krok, který dal obyvatelům Srbska jasně na srozuměnou, že integrace je reálná. Rada EU totiž rozhodla o zavedení bezvízové povinnosti pro většinu obyvatel FYROM, Černé Hory a Srbska s platností již od 19. prosince 2009. Podmínku bezvízového styku představují pasy s biometrickými údaji. Občané, kteří nemají pas s biometrickými údaji, a stejně tak obyvatelé Kosova vlastníci srbský pas, budou muset o vízum žádat i nadále. Stejně tak budou vízum potřebovat i osoby, které zamýšlí v Schengenu pracovat a zájemci o práci navíc musí požádat i o pracovní

¹⁰⁰ *Serbian parliament ratifies SAA*. SETimes.com, 9. září 2008, <http://www.setimes.com>

¹⁰¹ *EU's Van Rompuy: ratification of Serbia's SAA will begin in June*. SETimes.com, 7. března 2010, <http://www.setimes.com>

povolení.¹⁰² O možném zrušení víz Evropská komise začala jednat s FYROM, Černou Horou, Srbskem, Albánií a Bosnou a Hercegovinou na začátku roku 2008. Základní body a podmínky dialogu s každou zemí byly stanoveny v tzv. cestovních mapách Evropské komise. Dlouho se zdálo, že zrušení vízové povinnosti nebude přijato, ale v červenci 2009 Komise zrušení navrhla pro tři první země, k čemuž v listopadu vydal Evropský parlament pozitivní stanovisko. 27. května 2010 přišla Evropská komise s návrhem, který by umožnil také majitelům biometrických pasů z Albánie a Bosny a Hercegoviny cestovat do schengenského prostoru, aniž by k tomu potřebovali vízum. Pokud se zemím podaří splnit zbývající podmínky, vízový režim může být odstraněn již na podzim roku 2010.¹⁰³ Tento vstřícný krok EU lze jednoznačně nahlížet optikou teorie racionalismu, kdy EU „odměňuje“ západobalkánské státy za dosavadní pokrok a zároveň se je snaží povzbudit k ještě vyššímu úsilí.

3.2 Hlavní zdroje sporů mezi EU a Srbskem

3.2.1 Spolupráce s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii

Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii¹⁰⁴ (International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia – ICTY) se sídlem v Haagu byl ustaven rezolucí Rady bezpečnosti OSN číslo 827, přijatou 25. května 1993.¹⁰⁵ Tribunál soudí pouze jednotlivce, nikoliv organizace či vlády, kteří spáchali

¹⁰² *Makedonie, Černá Hora a Srbsko se těší na dovolenou v EU.* In: EurActiv, <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/makedonie-cerna-hora-a-srbsko-se-tes-i-na-dovolenou-v-eu-006808> (20. 3. 2010)

¹⁰³ *Bosna s Albánií na dosah bezvízového styku se Schengenem.* In: EurActiv, <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/bosna-s-albanii-na-dosah-bezvizovemu-styku-se-schengenem-007548> (10. 6. 2010)

¹⁰⁴ Bývalou Jugoslávii tvořily následující státy: Bosna a Hercegovina, Chorvatsko, Makedonie, Černá Hora, Srbsko (včetně Kosova) a Slovinsko.

¹⁰⁵ *Security Council RESOLUTION 827 (1993).* In: The International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia website, http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_827_1993_en.pdf (20. 3. 2010)

na území bývalé Jugoslávie od 1. ledna roku 1991 následující zločiny: závažná porušení Ženevských konvencí, porušení válečného práva, genocida a zločiny proti lidskosti.¹⁰⁶

První významnou osobností Srbska, kterou tribunál soudil, byl bývalý prezident Svazové republiky Jugoslávie Slobodan Milošević, jenž přišel o moc po prohraných prezidentských volbách na podzim roku 2000. 31. března 2001 pak byl zatčen kvůli podezření z korupce, zneužití pravomoci a zpronevěry. Kvůli obavám z nedostatku důkazů pro tato podezření se tehdejší srbský premiér Zoran Djindjić koncem června téhož roku rozhodl vydat Miloševiče ke stíhání za válečné zločiny do Haagu.¹⁰⁷ 11. března 2006 Slobodan Milošević ve vazební věznici zemřel na selhání srdce, aniž by se dočkal vynesení verdiktu.

Zorana Djindjiće, který si stanovil za svou prioritu zlikvidovat organizovaný zločin v Srbsku, 12. března 2003 zastřelili osoby právě z prostředí organizovaného zločinu, z nichž někteří byli zástupci bezpečnostních složek státu a stále cítili loajálnost k Miloševičovi.¹⁰⁸ Tento krok zásadním způsobem ovlivnil přístup následujících vlád k zatýkání válečných zločinců. Bělehrad sice příležitostně, obvykle před konáním summitů Evropské unie, zadržel některé méně významné zločince, ale hlavní představitelé válečných zločinců – Radovan Karadžić a Ratko Mladić spravedlnosti unikali.¹⁰⁹ Z pohledu teorie racionalismu tedy Srbsko nemělo dostatečné důvody pro změnu přístupu v této otázce a pro vládnoucí garnitury představovalo zabezpečení vlastní pozice důležitější prioritu než vyhovění požadavkům Evropské unie.

Plná spolupráce s ICTY přitom představuje zcela esenciální požadavek Evropské unie směrem k Srbsku a obsahují ho veškeré strategické dokumenty, v nichž EU hodnotí pokrok Srbska na cestě ke členství v Unii. V průběhu vývoje vzájemných vztahů se hodnocení, do jaké míry Srbsko skutečně spolupracuje, měnilo a zásadním způsobem ovlivňovalo konkrétní kroky, které EU činila.

¹⁰⁶ *Mandate and Jurisdiction*. In: The International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia website, <http://www.icty.org/sid/320> (20. 3. 2010)

¹⁰⁷ GALL, Carlotta: Serbian Tells of Spiriting Milosevic Away. The New York Times, 1. července 2001, <http://www.nytimes.com>

¹⁰⁸ VALASEK, Tomas: *The EU will want more from Serbia than arrests*. In: Centre for European Reform, <http://centreforeuropeanreform.blogspot.com/2008/07/eu-will-want-more-from-serbia-than.html> (20. 3. 2010)

¹⁰⁹ Tamtéž.

3. května 2006 Evropská komise rozhodla o pozastavení jednání o Stabilizační a asociační dohodě kvůli neschopnosti Srbska dopadnout a vydat do Haagu generála Ratka Mladiće.¹¹⁰ Srbská vláda proto v červenci 2006 přijala akční plán s cílem pokročit ve snahách o zatčení Mladiće. Nicméně tehdejší srbský premiér Vojislav Koštunica ihned varoval Evropskou unii, že nelze očekávat okamžitý výsledek, jelikož je nutné upravit příslušné zákony.¹¹¹

Poté, co vrchní žalobkyně ICTY Carla del Ponte informovala komisaře pro rozšíření Olliho Rehna, že Srbsko s tribunálem spolupracuje dostatečně na to, aby jednání o SAA mohla být obnovena, zasedly obě strany v listopadu 2007 opět k jednacímu stolu.¹¹² Při této příležitosti srbský prezident Boris Tadić slíbil, že Mladić a ostatní váleční zločinci, kteří se stále skrývají v Srbsku, budou dopadeni a vydáni do Haagu.¹¹³ Významný úspěch Srbsko zaznamenalo 21. července 2008, kdy oznámilo zatčení Radovana Karadžiće, jenž je spolu s Mladićem považován za hlavního iniciátora a viníka válečných zločinů, kterých se srbská strana za války dopustila. Představitelé EU zatčení uvítali jako významný důkaz evropských aspirací Srbska.¹¹⁴ Již 30. července 2008 byl Karadžić transportován do Haagu. Proces s ním stále probíhá, když byl 1. března 2010 po čtyřměsíčním odročení opět zahájen. Důvodem, proč se Karadžiće podařilo zatknout, byla změna na domácí politické scéně, kdy se po volbách dostala k moci nejvíce pro-evropská vláda od Djindjićova zavraždění. Kritika Evropské unie Vojislava Koštunicu vystřídal ve funkci premiéra Mirko Cvetković, čímž zmizela významná překážka v úsilí o dopadení srbských válečných zločinců. Pro-evropské strany získaly větší kontrolu nad bezpečnostním aparátem, čehož využil prezident Tadić a odvolal šéfa tajné služby, která pomáhala skrývat hledané zločince.¹¹⁵ A již o dva dny později došlo

¹¹⁰ *EU-Serbia relations*. In: European Commission website, http://ec.europa.eu/enlargement/serbia/eu_serbia_and_montenegro_relations_en.htm (20. 3. 2010)

¹¹¹ *'Serbia: A Game Plan for Europe?'*. Transitions Online, 19. července 2006, <http://www.tol.org/client/>. Citováno dle: *EU Enlargement: the Western Balkans, research paper*. In: United Kingdom Parliament website, <http://www.parliament.uk/commons/lib/research/rp2007/rp07-027.pdf> (20. 3. 2010), s. 38.

¹¹² *Serbia, EU initial SAA*. SETimes.com, 8. listopadu 2007, <http://setimes.com>

¹¹³ Tamtéž.

¹¹⁴ *V Srbsku byl zatčen Radovan Karadžić*. iDnes, 21. července 2008, <http://zpravy.idnes.cz/>

¹¹⁵ VALASEK, T.: c. d.

k zadržení Radovana Karadžiće. Europeizace zde dosáhla výrazného úspěchu, jelikož hlavní tématem parlamentních voleb, které vynesly k moci proevropské politické strany, byla právě míra spolupráce s Evropskou unií.

Ani dopadení Karadžiće však nepřesvědčilo Nizozemí, aby jako jediný stát Unie přestalo blokovat jednání o prozatímní obchodní dohodě, jež je součástí SAA.¹¹⁶ Nizozemí stále považovalo spolupráci Srbska s ICTY za nedostatečnou, jelikož další hledaní zločinci – Ratko Mladić a Goran Hadžić¹¹⁷ se stále ukrývají neznámo kde. Ministři zahraničí EU dosáhli konsensu nad odblokováním této dohody až 7. prosince 2009 poté, co hlavní žalobce ICTY Serge Brammertz prohlásil, že Srbsko spolupracuje s mezinárodním tribunálem, což přimělo Nizozemí k zaujetí více konstruktivního přístupu.¹¹⁸ Dopadení Ratka Mladiće představuje pro Nizozemce velice citlivé téma, jelikož tento bývalý bosensko-srbský generál je zodpovědný za největší masovou vraždu v Evropě od konce druhé světové války – masakr v Srebrenici v roce 1995, přičemž Nizozemci tehdy tvořili velkou část mírových jednotek OSN, aniž by měli dostatečné prostředky masakru zabránit.¹¹⁹ V červnu 2010 vrchní žalobce ICTY Serge Brammertz v další zprávě předložené Radě bezpečnosti OSN ohodnotil spolupráci Srbska s tribunálem natolik pozitivně, že se Nizozemí rozhodlo přestat bránit ratifikaci SAA.¹²⁰

Co se týče názoru srbské veřejnosti na válečné zločince, tak Matyáš Zrno říká, že *„většina Srbů nepodporuje procesy s nimi, na druhou stranu jen malá menšina je kvůli tomu ochotna vyjít do ulic. Prestiž EU tlakem na spolupráci s Haagem zatím příliš neutrpěla, protože Unii většina obyvatel Srbska chápe, pokud to zjednoduším, jen jako zónu blahobytu se samými pozitivy.“*¹²¹

¹¹⁶ VUCHEVA, Elitsa: *Netherlands blocks EU-Serbia trade deal*. Euobserver, 15. září 2008, <http://euobserver.com>

¹¹⁷ Goran Hadžić je obviněn z válečných zločinů spáchaných mezi léty 1991 až 1993 za války v Chorvatsku mezi Krajinskými Srby a Chorvaty.

¹¹⁸ *Srbsko se přiblížilo členství v EU*. In: EurActiv, <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/srbsko-se-priblizilo-clenstvi-v-eu-006831> (20. 3. 2010)

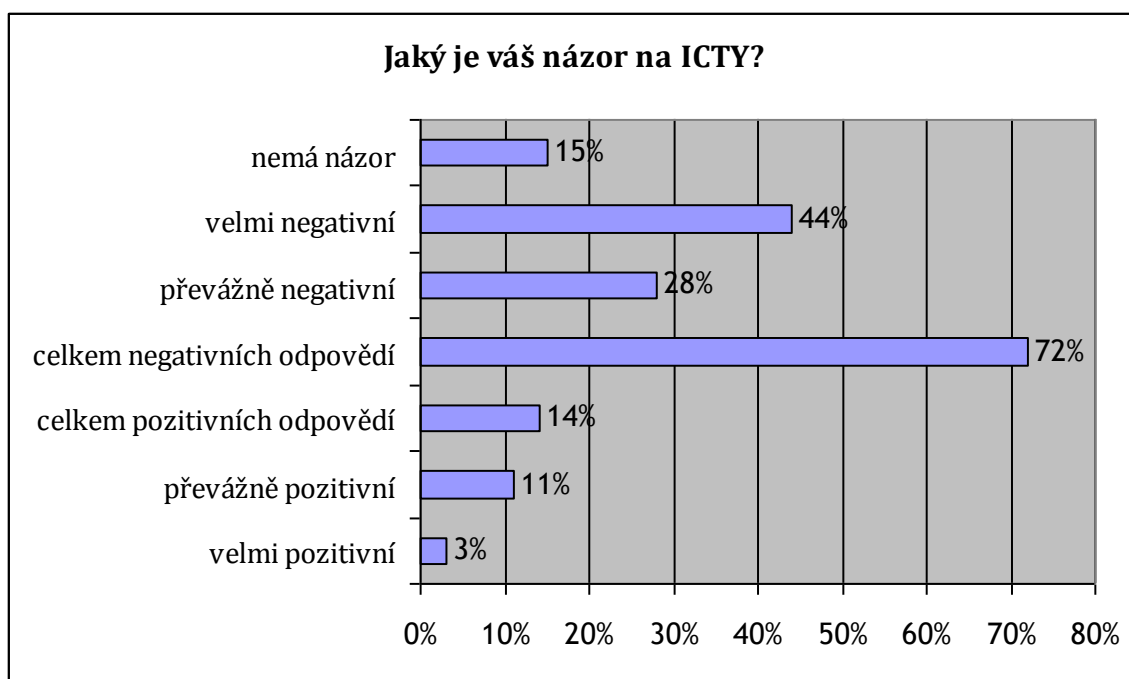
¹¹⁹ HONIG, J. W. – BOTH, N.: c. d., s. 181.

¹²⁰ *Serbia wins backing for EU deal*. EuropeanVoice.com, 14. června 2010, <http://www.europeanvoice.com>

¹²¹ *Matyáš Zrno: Pokud chce do EU, musí Srbsko hledat nějakou formu uznání Kosova*. In: EurActiv, <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/interview/matyas-zrno-pokud-chce-do-eu-musi-srbsko-hledat-nejakou-formu-uznani-kosova-006975> (20. 3. 2010)

Podle průzkumu veřejného mínění provedeného v Srbsku Organizací pro bezpečnost a spolupráci v Evropě většina respondentů vnímá ICTY negativně – 44 % dokonce extrémně negativně, 28 % převážně negativně; a pouze 3 % ho vnímají extrémně pozitivně a 11 % ho vnímá pozitivně (graf č. 4):

Graf č. 4:

Zdroj: autor na základě průzkumu *Public perception in Serbia of the ICTY and the national courts dealing with war crimes*. In: OSCE website, http://www.osce.org/publications/srb/2009/12/41942_1399_en.pdf (20. 3. 2010), s. 14.

Hlavními důvody pro takové vnímání tribunálu je podle 28 % respondentů názor, že tribunál není nestranný, objektivní a spravedlivý; a dalších 26 % odpovídajících se domnívá, že soudí pouze Srby.¹²² Zároveň si však drtivá většina – 76 % – Srbů myslí, že spolupráce s Haagem a vydání válečných

¹²² *Public perception in Serbia of the ICTY and the national courts dealing with war crimes*. In: OSCE website, http://www.osce.org/publications/srb/2009/12/41942_1399_en.pdf (20. 3. 2010), s. 16.

zločinců je hlavní podmínkou pro to, aby Srbsko získalo status kandidátské země.¹²³

A skutečně bez toho, že by srbské úřady zatkly Ratka Mladiće a Gorana Hadžiće, případně prokázaly, že pro jejich zatčení dělají, co je v jejich silách, ale přesto je nemohou z nějakých důvodů zatknout, bude jednání o vstupu do Unie velice problematické. Poněkud paradoxní situaci, kdy na jedné straně většina Srbů vnímá negativně ICTY, ale na straně druhé podporuje přibližování své země k EU a prestiž Unie trváním na spolupráci s ICTY není poškozena, lze vysvětlit racionalistickým přístupem. Tedy že se Srbové domnívají, že zisky ze sblížení s EU budou, respektive jsou, vyšší než případné ztráty způsobené spolupráci se soudním tribunálem. Nicméně dopadení válečných zločinců není jediným kontroverzním bodem mezi Evropskou unií a Srbskem. Tím je pochopitelně i otázka Kosova.

3.2.2 Evropská unie, Srbsko a Kosovo

Kosovo má celkem dva miliony obyvatel, z nichž je cca 88 % albánského původu, ale žije v něm také přibližně 128 000 Srbů.¹²⁴ Na základě rezoluce 1244 Rady bezpečnosti OSN přijaté 10. června 1999 od roku 1999 přešlo Kosovo na přechodnou dobu pod správu mise OSN v Kosovu (the United Nations Interim Administration Mission in Kosovo – UNMIK).¹²⁵ Ačkoliv právně zůstávalo autonomní provincií Srbska, Rezoluce 1244 Kosovu umožnila vytvoření provizorních institucí samosprávy, které začaly postupem času přebírat pravomoci od UNMIK. Do obnovy provincie se okamžitě zapojila také Evropská unie, která Kosovo významně podporuje finančně.

¹²³ *European Orientation of Serbian Citizens, Trends: Results of public opinion poll (December 2009)*. In: European Integration Office website, http://seio.gov.rs/upload/documents/prezentacije/decembar_09_final_english.pdf (20. 3. 2010), s. 10.

¹²⁴ *Evropská unie, Srbsko a Kosovo*. In: EurActiv, <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/link-dossier/evropska-unie-srbsko-a-kosovo> (20. 3. 2010)

¹²⁵ *RESOLUTION 1244 (1999)*. In: United Nations webpage, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement> (20. 3. 2010)

Ihned po skončení konfliktu poskytla Evropská komise okamžitou humanitární pomoc v hodnotě 378 milionů eur. Poté na základě činnosti pracovní skupiny, kterou do Kosova vyslala, propojila humanitární akce s dlouhodobými rozvojovými programy realizovanými Evropskou agenturou pro obnovu, jejímž prostřednictvím poskytla Kosovou do současnosti více než 1 miliardu eur. Dalších 65 milionů eur EU Kosovu poskytla formou mimořádné finanční pomoci, a jelikož se Unie zavázala podílet se na UNMIK, do současnosti přispěla částkou více než 100 milionů eur na její administrativní výdaje.¹²⁶ Na léta 2007–2011 vyčlenila EU dalších téměř 500 milionů EUR pro Kosovo z Nástroje předvstupní pomoci.¹²⁷

Kosovo se ještě jako integrální součást Srbska zapojilo do Stabilizačního a asociačního procesu, v jehož rámci mu byla přislíbena perspektiva členství v EU. V dubnu 2005 představila Komise sdělení „*Evropská budoucnost pro Kosovo*“, v němž Unie explicitně potvrdila, že evropská perspektiva se týká rovněž Kosova, a určila priority, na které se Kosovo musí zaměřit.¹²⁸ Od roku 2005 Komise zveřejňuje každoroční samostatnou hodnotící zprávu o pokroku Kosova na jeho cestě do EU.

V květnu 2005 se mezinárodní společenství na návrh Spojených států amerických začalo zabývat budoucím statusem Kosova. V listopadu jmenoval tehdejší generální tajemník OSN Koffi Anan zvláštním vyslancem OSN pro Kosovo bývalého finského prezidenta Martti Ahtisaariho. Ten ve svém plánu jasně deklaroval, že znovuzачlenění Kosova do Srbska není možné, pokračující mezinárodní správa rovněž není udržitelná, takže nejlepší řešení by poskytlo udělení nezávislosti s mezinárodním dozorem, dokud Kosovo nevytvoří

¹²⁶ Sdělení Komise Radě – *Evropská budoucnost pro Kosovo*. In: EUR-Lex, přístup k právu Evropské unie, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0156:FIN:CS:PDF> (20. 3. 2010)

¹²⁷ Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě – *Strategie rozšíření a hlavní výzvy 2009–2010*. In: EUR-Lex, přístup k právu Evropské unie, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0533:FIN:CS:DOC> (22. 2. 2010), s. 15.

¹²⁸ Sdělení Komise Radě – *Evropská budoucnost pro Kosovo*. In: EUR-Lex, přístup k právu Evropské unie, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0156:FIN:CS:PDF> (20. 3. 2010)

dostatečné kapacity na samostatnou správu svého území.¹²⁹ Ahtisaari dále navrhoval, aby Kosovo mohlo uzavírat mezinárodní dohody, vstupovat do mezinárodních organizací, mělo vlastní symboly a ústavu.¹³⁰ Srbsko plán rezolutně odmítlo a získalo významného spojence v podobě Ruska.¹³¹

Rada bezpečnosti OSN se začala zabývat statutem Kosova v dubnu 2007, přičemž projednala několik návrhů rezolucí vycházejících z Ahtisaariho plánu. Rusko však stále hrozilo použít právo veta, a proto bylo jednání o rezoluci upravující statut Kosova staženo z Rady bezpečnosti v červenci 2007. Generální tajemník OSN Ban Ki Moon poté pověřil zástupce EU, USA a Ruska, aby zprostředkovali další jednání mezi zástupci Kosova a Srbska. Tzv. trojka měla předložit 10. prosince 2007 závěrečnou zprávu o výsledku jednání. Poslední zprostředkované jednání mezi Srbskem a Kosovem ale skončilo opět neúspěchem, tudíž zástupci trojky v závěrečné zprávě museli přiznat, že jednání selhala.¹³² Evropská rada na svém prosincovém summitu v Bruselu odsouhlasila vytvoření civilní mise EULEX do Kosova. Tento krok posvětila Rada EU vydáním Společné akce Rady dne 4. února 2008 o zřízení mise.¹³³ Mise má za úkol podporovat právní stát a skládá se hlavně z policistů, prokurátorů a soudců.

Mezitím se v listopadu 2007 v Kosovu konaly parlamentní volby, po nichž budoucí kosovský premiér Hashim Thaçi prohlásil, že Kosovo je připravené vyhlásit nezávislost i jednostranně. Spojené státy deklarovaly, že jsou připravené tento krok podpořit. 18. února 2008 Kosovo samostatnost skutečně vyhlásilo, což Srbsko označilo za porušení mezinárodního práva a Rusko s tímto stanoviskem souhlasilo. EU se k osamostatnění Kosova nepostavila jednotně, nejhlasitějším odpůrcem se stalo Španělsko, které

¹²⁹ *Report of the Special Envoy of the Secretary-General on Kosovo's future status*. In: United Nations for the future status process for Kosovo website, <http://www.unosek.org/docref/report-english.pdf> (20. 3. 2010), s. 3-4.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ *Evropská unie, Srbsko a Kosovo*. In: EurActiv, <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/link-dossier/evropska-unie-srbsko-a-kosovo> (20. 3. 2010)

¹³² Tamtéž.

¹³³ *SPOLEČNÁ AKCE RADY 2008/124/SZBP ze dne 4. února 2008 o Misi Evropské unie v Kosovu na podporu právního státu (EULEX KOSOVO)*. In: EUR-Lex, přístup k právu Evropské unie, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2008E0124:20090609:CS:PDF> (20. 3. 2010)

se obávalo, že by tento krok mohl podpořit separatistické tendence regionů Baskicka a Galície.¹³⁴ Ze členských států Evropské unie samostatné Kosovo do současnosti neuznaly pouze Kypr, Řecko, Rumunsko, Slovensko a právě Španělsko. Srbsko na protest okamžitě přerušilo diplomatické styky s většinou států, které samostatnost Kosova uznaly.¹³⁵

Jako přímý důsledek vyhlášení nezávislosti oznámil tehdejší premiér Vojislav Koštunica rozpad své vlády, jelikož se koaliční partneři¹³⁶ neshodli na budoucím postoji k Evropské unii.¹³⁷ Koštunica dokonce odmítl podepsat Stabilizační a asociační dohodu, o které prohlásil, že „*není v národním zájmu Srbska*“, jelikož by její podpis legitimizoval nezávislost Kosova.¹³⁸ Předčasné volby se konaly 11. května 2008 a zvítězila v nich proevropská Demokratická strana, což vydalo důležitý signál Evropské unii.

Prezident Tadić odmítal spojení podpisu Stabilizační a asociační dohody s EU s uznáním kosovské nezávislosti a podepsal ji ještě před konáním voleb.¹³⁹ Neznamená to však, že by zastával jiný postoj ke Kosovu, to je i podle Demokratické strany stále jižní provincií Srbska. Na jednu stranu se Tadić snažil zlepšit vztahy s EU navrácením velvyslanců do zemí EU, které uznaly nezávislost Kosova, na stranu druhou po vyhlášení nezávislosti Kosova převzala nová vláda administrativní správu nad severem země, kde je většina populace srbské národnosti, a snažila se rovněž komplikovat činnost mise EULEX.¹⁴⁰

Srbsko podalo žádost o přezkoumání vyhlášení nezávislosti Kosova k Mezinárodnímu soudnímu dvoru, čímž si vysloužilo kritiku ze strany Evropské unie, která po Srbsku rovněž požaduje konstruktivnější postoj vůči účasti Kosova v regionálním obchodě a spolupráci a vyšší míru spolupráce s misí

¹³⁴ *EU se k uznání nezávislosti Kosova staví stále nejednotně.* In: EurActiv, <http://www.euractiv.cz/budoucnost-eu/clanek/eu-se-k-uznani-nezavislosti-kosova-stavi-stale-nejednotne> (20. 3. 2010)

¹³⁵ Tyto styky posléze začalo obnovovat.

¹³⁶ Vládu tvořily Koštunicova nacionalistická Demokratická strana Srbska a proevropsky zaměřená Demokratická strana prezidenta Tadiće.

¹³⁷ *Serbia ruling coalition collapses.* BBC News, 8. března 2008, <http://news.bbc.co.uk>

¹³⁸ *SAA not in Serbia's state interests.* B92, 21. dubna 2008, <http://www.b92.net>

¹³⁹ *Evropská unie, Srbsko a Kosovo.* In: EurActiv, <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/link-dossier/evropska-unie-srbsko-a-kosovo> (20. 3. 2010)

¹⁴⁰ VALASEK, T.: c. d.

EULEX zejména na severu Kosova.¹⁴¹ Srbsko však v této otázce zatím nechce ustoupit, a ačkoliv je ochotno přistoupit na určité ústupky, odmítá akceptovat nabytí plné mezinárodní a vojenské suverenity Kosova.¹⁴² Srbští představitelé si přejí, aby se uznání Kosova nestalo podmínkou pro jejich vstup do EU, a tvrdí, že problém Kosova může být vyřešen až po vstupu do Unie.¹⁴³ Že by na takové řešení přistoupila Evropská unie, však není pravděpodobné, takže otázka uznání nezávislosti Kosova bude i nadále provázet jednání mezi EU a Srbskem. Paradoxně pouze 9 % srbské populace považuje vyjasnění pozice ke Kosovu za nejdůležitější podmínku, kterou Unie Srbsku klade.¹⁴⁴ V otázce uznání kosovské nezávislosti naráží koncept europeizace na odpor ze strany srbských politických elit napříč politickým spektrem, jelikož EU nemá dostatečně silné stimuly pro změnu srbského postoje.

22. července 2010 Mezinárodní soudní dvůr rozhodl, že jednostranné vyhlášení nezávislosti Kosova neporušilo mezinárodní právo. Rozhodnutí sice není právně závazné, nicméně by mohlo přimět další země, aby nezávislost Kosova uznaly. Srbsko verdikt odmítlo a nadále hodlá politickými prostředky bránit svou teritoriální integritu.¹⁴⁵ Šéfka evropské diplomacie Catherine Ashton rozhodnutí soudu přivítala a vyjádřila připravenost Bruselu pomoci oběma stranám sporu s dialogem, který posílí jejich šance na vstup do EU.¹⁴⁶ Ministři zahraničí Itálie, Rakouska a Slovenska se cestou na jednání Rady ministrů zahraničí, která se konala týden po rozhodnutí Mezinárodního

¹⁴¹ *Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě – Strategie rozšíření a hlavní výzvy 2009–2010*. In: EUR-Lex, přístup k právu Evropské unie, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0533:FIN:CS:DOC> (22. 2. 2010), s. 54-55.

¹⁴² *Vyřešíme Kosovo až po vstupu do EU, říká srbský velvyslanec*. In: EurActiv, <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/vyresime-kosovo-az-po-vstupu-do-eu-rika-srbsky-velvyslanec-007182> (20. 3. 2010)

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ *European Orientation of Serbian Citizens, Trends: Results of public opinion poll (December 2009)*. In: European Integration Office website, http://seio.gov.rs/upload/documents/prezentacije/decembar_09_final_english.pdf (20. 3. 2010), s. 10.

¹⁴⁵ *Srbsko po verdiktu Haagu: Berou nám to nejsvatější, jsou před námi velká pokušení*. iHNed.cz, 22. července 2010, <http://zahranicni.ihned.cz/>

¹⁴⁶ Tamtéž.

soudního dvora, vyslovovali pro vydání jasného signálu, že tento verdikt nikterak neohrožuje pozici Srbska v rámci vyjednávání s Unií.¹⁴⁷

3.3 Postoj členských států EU k případnému vstupu Srbska do EU

V této kapitole se budu věnovat postojům jednotlivých členských států Evropské unie k případnému vstupu Srbska do Evropské unie. Státy budu řadit na základě data jejich vstupu do EU, respektive ES. Pozice členských států rovněž odpovídají na otázku, proč vlastně Evropská unie stojí o integraci Srbska. Směřování EU totiž určují její členové a partikulární zájmy jednotlivých zemí objasňují ve výsledku důvod zájmu EU o region západního Balkánu včetně Srbska.

3.3.1 Postoj zakládající šestky

Belgie podporuje integraci zemí západního Balkánu do Evropské unie jakožto prostředek rozšiřování prostoru míru, prosperity a demokracie, ale za předpokladu dodržování stanovených podmínek a splnění vstupních kritérií ze strany těchto zemí. Belgie z důvodu nedostatečné spolupráci Srbska s Mezinárodním tribunálem pro bývalou Jugoslávii podpořila Nizozemí při jeho blokování podpisu Stabilizační a asociační dohody se Srbskem.¹⁴⁸ Jak již bylo několikrát zmíněno, nejkritičtěji se k integraci Srbska do Evropské unie staví Nizozemí z důvodu podle něj nedostatečné spolupráce s ICTY. K rozšiřování obecně se však Nizozemí přiklání a klade důraz na konsolidaci, podmíněnost

¹⁴⁷ PHILLIPS, Leigh: *Push for Serbia EU accession speed-up in wake of Kosovo court ruling*. 26. července 2010, <http://euobserver.com>

¹⁴⁸ *Belgie v Evropské unii*. In: Euroskop, <http://www.euroskop.cz/503/sekce/belgie-v-evropske-unii/> (10. 6. 2010); *Future enlargements*. In: Foreign Affairs, Foreign Trade and Development Cooperation website, <http://diplomatie.belgium.be/en/policy/european-union/future-of-the-european-union/enlargement/future-enlargements/index.jsp> (10. 6. 2010)

a komunikaci. Proces rozšiřování musí být „přísny ale spravedlivý“, rozhodujícím faktorem pro další rozšiřování je tedy splnění stanovených kritérií kandidátskými zeměmi.¹⁴⁹ Co se týče pozice Lucemburska k rozšiřování, do značné míry ji determinuje veřejné mínění, které se staví výrazně negativně k dalšímu pokračování tohoto procesu – jen 48 % obyvatel rozšiřování považuje za pozitivní jev,¹⁵⁰ pouhých 33 % obyvatel by potom souhlasilo se vstupem Srbska do EU v okamžiku, kdy by splnilo veškerá kritéria.¹⁵¹ Postoj lucemburské vlády je proto váhavý.

Francie sice oficiálně podporuje další rozšiřování EU a prezident Sarkozy tvrdí, že Balkán patří do Unie¹⁵², ale na druhou stranu se obává, zda Evropská unie zvládne přestát další rozšiřování taková, jakou ji Francie vždy chtěla mít – „jednotnou a akceschopnou“. Francie proto hledá způsoby, jak navzdory dalším rozšířením dále prohlubovat evropskou integraci a uchovat si v ní svou vůdčí roli. Podstatnou roli hraje rovněž obava, že další rozšíření o ekonomicky slabší státy bude mít negativní dopad na objem prostředků, které Francie čerpá především ze Společné zemědělské politiky.¹⁵³ Francie rovněž odmítala jakékoliv úvahy o dalším rozšiřování do doby, než byla přijata Lisabonská smlouva.¹⁵⁴ Přes to všechno patří Francie k obhájčům členství Srbska v EU a prostřednictvím svého ministra zahraničí Bernarda Kouchnera podporuje Srbsko na cestě do EU.¹⁵⁵

Německo z dlouhodobé perspektivy podporuje přistoupení západobalkánských států k EU, trvá však na důslednějším provádění reforem

¹⁴⁹ Nizozemsko v Evropské unii. In: Euroskop, <http://www.euroskop.cz/424/sekce/nizozemsko-v-evropske-unii/> (10. 6. 2010)

¹⁵⁰ *The Future of Europe*. In: European Commission website, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_251_en.pdf (10. 6. 2010), s. 55.

¹⁵¹ *Attitudes towards European Union Enlargement*. In: European Commission website, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_255_en.pdf (10. 3. 2010), s. 68.

¹⁵² *Sarkozy: No enlargement without Lisbon*. B92. 1. července 2008.

¹⁵³ *Rozšiřování a prohlubování Evropské unie z perspektivy Francie: současná dilemata ve francouzské evropské politice*. In: EurActiv, <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/analyza/rozirovn-a-prohlubovn-evropsk-unie-zperspektivy-francie-souas> (10. 6. 2010)

¹⁵⁴ *Sarkozy: No enlargement without Lisbon*. B92. 1. července 2008.

¹⁵⁵ KOUCHNER, Bernard – BILDT, Carl: *Why Serbia will join the EU*. The Sunday Times. 12. března 2008.

především v oblasti soudnictví a správy.¹⁵⁶ S ohledem na poslední, tzv. big bang, rozšíření se Německo stalo jedním z vedoucích států diskuse o tzv. absorpční kapacitě Unie a kancléřka Angela Merkelová dokonce začala hovořit o nutnosti pozastavit rozšiřování po vstupu Chorvatska do EU.¹⁵⁷ Německo rovněž odmítalo jakékoliv úvahy o dalším rozšiřování do doby, než byla přijata Lisabonská smlouva. Zdá se tedy, že pozice Německa k tomuto procesu se poněkud mění, k čemuž nemalou měrou přispívá negativní postoj německé veřejnosti k rozšiřování a obavy o dopad na pracovní trh.¹⁵⁸

Nejpozitivněji se tak k potenciálnímu rozšíření EU o Srbsko ze zemí zakládající šestky staví pravděpodobně Itálie, která dlouhodobě podporuje obecně další pokračování tohoto procesu.¹⁵⁹ Itálie zastává názor, že integrace zemí střední a východní Evropy do euro-atlantických struktur nebude dokončena, než se jejich součástí stanou všechny země západního Balkánu a také Turecko.¹⁶⁰ Italský ministr zahraničí Franco Frattini se po rozhodnutí Mezinárodního soudního tribunálu v Haagu v červenci 2010, že jednostranné vyhlášení nezávislosti Kosova odpovídá zásadám mezinárodního práva, vyslovil pro nutnost dát Srbsku pozitivní signál a jasný důkaz, že jeho perspektiva v Evropské unii není ohrožena.¹⁶¹

¹⁵⁶ *Německo v Evropské unii.* In: Euroskop, <http://www.euroskop.cz/431/sekce/nemecko-v-evropske-unii/> (10. 6. 2010).

¹⁵⁷ *Merkelová: Rozšiřování EU na Balkán potřebuje pauzu.* Týden.cz. 26. března 2009.

¹⁵⁸ *Europeans still Positive about EU Enlargement but Anxious about Impact on Jobs.* In: World Public Opinion.org, <http://www.worldpublicopinion.org/pipa/articles/breuropea/213.php?lb=breu&pnt=213&nid=&id=> (10. 6. 2010)

¹⁵⁹ *Itálie v Evropské unii.* In: Euroskop, <http://www.euroskop.cz/544/sekce/italie-v-evropske-unii/> (10. 6. 2010)

¹⁶⁰ FRATTINI, Franco: *Lectio del Ministro Frattini all'Università di Sarajevo "Globalisation and the Enlargement of the European Union: a way forward for a dynamic Europe-Balkans relationship."* In: Ministry of Foreign Affairs website, http://www.esteri.it/MAE/EN/Sala Stampa/ArchivioNotizie/Interventi/2010/04/20100413_LectioSarajevo.htm?LANG=EN (10. 6. 2010)

¹⁶¹ PHILLIPS, Leigh: *Push for Serbia EU accession speed-up in wake of Kosovo court ruling.* 26. července 2010, <http://euobserver.com>

3.3.2 Postoj Spojeného království, Irska a Dánska

Spojené království podporuje rozšiřování Evropské unie, jelikož za jeho přínosy považuje vytváření bezpečnější Evropy, vyhlídka členství v EU podle představitelů Spojeného království podněcuje politické reformy a ekonomické reformy a růst v zemích s perspektivou členství, dále tento proces podle Spojeného království přináší nové obchodní a investiční příležitosti pro UK a rovněž přináší nové partnery v boji proti organizovanému zločinu, obchodu s lidmi a drogami. Spojené království trvá na důsledném dodržení stanovených kritérií, ale zásadně protestuje proti zavádění nových „umělých“ překážek dalšího rozšíření.¹⁶²

Irsko se staví k procesu rozšiřování pozitivně, protože podle něj hraje důležitou roli v zajišťování budoucí bezpečnosti a prosperity Evropy. Členství zemí západního Balkánu v EU chápe Irsko jako prostředek usmíření dávných nepřátel podobně, jak Evropské společenství uhlí a oceli napomohlo ke smíření Německa a Francie.¹⁶³

Dánsko považuje proces rozšiřování za pozitivní pro celou Evropu, jelikož je nástrojem šíření demokracie a bezpečnosti. Bylo zastáncem východního rozšíření. Považovalo ho za přínosné nejen pro členské státy EU, ale pro celou Evropu, neboť zajistilo stabilitu a bezpečnost a odvrátilo země od osudu bývalé Jugoslávie. Dále si bylo samozřejmě vědomo ekonomických výhod spojených s rozšířením vnitřního trhu. Nyní Dánsko podporuje šíření integrace směrem na západní Balkán a ztotožňuje se s oficiální pozicí Evropské unie, tedy další integrace západobalkánských zemí za předpokladu splnění stanovených kritérií.¹⁶⁴

¹⁶² *EU Enlargement: the Western Balkans*. In: House of Commons website, <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2007/rp07-027.pdf> (20. 6. 2010), s. 31-32.

¹⁶³ *Irsko v Evropské unii*. In: Euroskop, <http://www.euroskop.cz/539/sekce/irsko-v-evropske-unii/> (10. 6. 2010)

¹⁶⁴ *Continued EU Enlargement*. In: Ministry of Foreign Affairs of Denmark website, <http://www.um.dk/en/menu/EU/EUsContinuedEnlargement/> (10. 6. 2010)

3.3.3 Postoj Řecka, Portugalska a Španělska

Řecko zastává názor, že Evropská unie musí ctít své závazky ohledně rozšiřování, protože jejich případné neplnění by výrazně ohrozilo důvěryhodnost Unie. Podle Řecka musí Evropská unie činit kroky, které budou motivovat západobalkánské státy k pokračování reformního procesu.¹⁶⁵ Řecko odmítá, že by pokračující rozšiřování mělo negativní dopad na efektivnost EU a jeho cílem je *silná a rozšířená Evropská unie*.¹⁶⁶ Pozice Portugalska a Španělska je podobná – oba státy jsou tradičně příznivci rozšiřování, ačkoliv to pro ně znamená ztrátu části dotací z evropských fondů, tržního podílu a zahraničních investic ve prospěch nových členů s nižšími pracovními náklady. Proto je pro tyto země důležité, aby potenciální noví členové byli oddáni principům a cílům Unie, a chudší regiony starých zemí nebyly příliš postiženy snížením financování.¹⁶⁷

3.3.4 Postoj Finska, Rakouska a Švédska

Finsko podporuje pokračování rozšiřování EU na základě dohodnutých kritérií a rovného přístupu ke všem kandidátským a potenciálně kandidátským zemím. Proces chápe jako zajištění svobody, bezpečnosti a svobody, což je v zájmu všech Evropanů.¹⁶⁸ Veřejné mínění ve Finsku ovšem dalšímu

¹⁶⁵ *Enlargement*. In: Ministry of Foreign Affairs website, <http://www.mfa.gr/www.mfa.gr/en-US/European+Policy/External+Relations+-+Enlargement/Enlargement/> (10. 6. 2010)

¹⁶⁶ *EU Enlargement*. In: Embassy of Greece, Washington DC, website, <http://www.greekembassy.org/Embassy/content/en/Article.aspx?office=1&folder=904&article=19356> (10. 6. 2010)

¹⁶⁷ *Portugalsko v Evropské unii*. In: Euroskop website, <http://www.euroskop.cz/417/sekce/portugalsko-v-evropske-unii/> (10. 6. 2010); *Španělsko v Evropské unii*. In: Euroskop website, <http://www.euroskop.cz/557/sekce/spanelsko-v-evropske-unii/> (10. 6. 2010)

¹⁶⁸ *Government Programme of Prime Minister Matti Vanhanen's second Cabinet*. In: Finnish Government website, <http://www.valtioneuvosto.fi/tietoarkisto/aiemmat-hallitukset/vanhanenII/hallitusohjelma/pdf/en.pdf> (10. 6. 2010)

rozšiřování Unie nakloněno není – celých 50 % Finů vnímá další rozšiřování jako negativní, což je spolu s Francií a Rakouskem nejvíc z celé EU.¹⁶⁹

Rakousko podporuje ambiciózní integrační strategie pro státy západního Balkánu, jelikož vnímá rozšiřování jako zajištění zóny stability a demokracie, rozšíření na východ rovněž posunulo Rakousko z okraje EU do jejího středu. Oblast západního Balkánu představuje pro Rakousko primární cíl jeho zahraniční politiky.¹⁷⁰ Oficiální pozice Rakouska však ostře kontrastuje s názorem veřejného mínění, které se k rozšiřování EU staví nejskeptičtěji z celé Unie ať kvůli obavám z narůstající kriminality nebo o udržitelnost státu blahobytu. Pouze 40 % Rakušanů považuje tento proces za pozitivní a 52 % ho považuje za negativní¹⁷¹, v čemž Rakousko vede v rámci EU spolu s Francií a Finskem. Se vstupem Srbska do EU při splnění všech kritérií souhlasí pouze 30 % Rakušanů,¹⁷² což je nejméně z celé EU.

Švédsko rovněž podporuje další rozšiřování EU, ale na rozdíl od Finska a Rakouska oficiální postoj švédské vlády sdílí i obyvatelstvo. Rozšiřování je pro Švédsko důležité, protože ho pokládá prostředek vytvoření míru a bezpečnosti v Evropě, což povede k politickým, ekonomickým a také environmentálním výhodám pro všechny zúčastněné země.¹⁷³

3.3.5 Postoj států, které do EU vstoupily v roce 2004 a 2007

Česká republika dlouhodobě podporuje integraci západního Balkánu do EU, zahraničně politické priority českého předsednictví se soustřeďovaly do tří oblastí: rozvoj transatlantických vztahů, západní Balkán a východní

¹⁶⁹ *The Future of Europe*. In: European Commission website,

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_251_en.pdf (10. 6. 2010), s. 55.

¹⁷⁰ *The Western Balkans – A Priority of Austrian Foreign Policy*. In: The Austrian Foreign Ministry website, <http://www.bmeia.gv.at/en/foreign-ministry/foreign-policy/europe/western-balkans.html> (10. 6. 2010)

¹⁷¹ *The Future of Europe*. In: European Commission website,

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_251_en.pdf (10. 6. 2010), s. 55.

¹⁷² *Attitudes towards European Union Enlargement*. In: European Commission website,

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_255_en.pdf (10. 3. 2010), s. 68.

¹⁷³ *EU enlargement*. In: Government Offices of Sweden website,

<http://www.sweden.gov.se/sb/d/3094> (10. 6. 2010)

Evropa. Co se týče Srbska, ČR podporuje započetí implementace Prozatímní dohody, jelikož vnímá Srbsko jako zásadní stát i s ohledem na jeho význam pro stabilitu regionu. ČR patřila rovněž mezi iniciátory dialogu o vízové liberalizaci se zeměmi západního Balkánu.¹⁷⁴

Rovněž Estonsko patří k zastáncům dalšího rozšiřování, neboť zvyšuje mír, stabilitu a blahobyt v Evropě a je podnětem pro implementaci politických a ekonomických reforem v kandidátských zemích. Estonsko nabízí západobalkánským zemím pomoc prostřednictvím výměny zkušeností z vlastního jednání o vstupu do EU. Estonsko trvá na dodržování kritérií ze strany kandidátských i potenciálních kandidátských zemí a zároveň se domnívá, že EU musí ctít své závazky a nadále motivovat tyto země, aby pokračovaly ve svém reformním snažení. Estonsko odmítá stanovování nových kritérií pro vstup do EU.¹⁷⁵

Litva podporuje rozšiřování EU založené na již známých a objektivních kritériích. Chce Evropskou unii „otevřených dveří“ pro všechny evropské země, které mají vůli se s EU sbližovat a provádět nezbytné reformy.¹⁷⁶ Lotyšsko také podporuje rozšiřování EU směrem na západní Balkán a je silným příznivcem vstupu Chorvatska do EU, vůči žádným dalším zemím preference určeny nejsou. Debata o rozšiřování v Lotyšsku téměř neprobíhá a v politických programech se objevuje spíše nepřímo. Důvodem je, že Lotyšsko chápe samo sebe jako malou zemi s malým vlivem na evropské rozhodování. Druhý důvod může představovat fakt, že Lotyšsko se velmi málo identifikuje s EU.¹⁷⁷

Dalším státem vstoupivším do EU v roce 2004 je Maďarsko, které díky své geografické poloze považuje pokrok zemí západního Balkánu k budoucímu členství v EU za oblast svého zájmu. Jeho nejdůležitějšími partnery jsou

¹⁷⁴ Rozšíření Evropské unie. In: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky website, http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/rozsireni_eu/index.html (10. 6. 2010)

¹⁷⁵ Estonia in the European Union. In: Estonian Ministry of Foreign Affairs website, <http://www.vm.ee/?q=en/node/8450#enlargement> (10. 6. 2010)

¹⁷⁶ ACTION PROGRAMME OF THE FIFTEENTH GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA. In: Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Lithuania website, <http://www.urm.lt/index.php?1679322300> (10. 6. 2010), s. 38.

¹⁷⁷ Nové členské země by měly podporovat další rozšiřování EU. In: EurActiv, <http://www.euractiv.cz/budoucnost-eu/clanek/nov-lensk-zem-by-mly-podporovat-dal-rioziovn-eu> (10. 6. 2010)

Chorvatsko a Srbsko.¹⁷⁸ Maďarsko se domnívá, že rozšiřování Unie je otázkou morální a politické zodpovědnosti a že by EU měla být otevřená pro ty země, které splní její kritéria a souhlasí s cíly EU.¹⁷⁹

Kypr podporuje rozšiřování Unie, a to o Chorvatsko, Bývalou jugoslávskou republiku Makedonii a další země západního Balkánu.¹⁸⁰ Rovněž Malta podporuje rozšiřování EU o potenciální kandidáty, pokud splní kodaňská kritéria a jejich vstup neohrozí silnou a akceschopnou Evropskou unii. Rozšiřování EU Malta vnímá jako prostředek vytvoření zóny míru, stability, demokracie ve prospěch občanů.¹⁸¹

Polsko podporuje členství balkánských zemí jak v EU, tak v NATO. Prioritou pro Polsko jsou nicméně jeho východní sousedé, čili Ukrajina a Bělorusko, z toho důvodu se nezaměřuje příliš na propagaci integrace západního Balkánu. Polsko s tímto procesem souhlasí, domnívá se, že je nutné plnit dané dohody a že by každé zemi, která má zájem a je ochotna se reformovat, měl být umožněn vstup do EU.¹⁸² Jelikož v polské veřejné debatě téměř chybějí zmínky o jednotlivých západobalkánských státech, roste význam hodnotících zpráv Evropské komise, s kterými se Polsko ztotožňuje. Jako jeden z nejdůležitějších ukazatelů vůle západobalkánských zemí učinit nutné kroky ke členství v EU Polsko vnímá spolupráci s ICTY.¹⁸³

Slovensko rovněž patří mezi zastánce dalšího rozšiřování EU. Slováci podporují spíše členství balkánských zemí, především Chorvatska a Srbska, než Turecka. Slovensko vnímá členství v EU jako přidanou hodnotu a má eminentní

¹⁷⁸ *Maďarsko v Evropské unii*. In: Euroskop website, <http://www.euroskop.cz/479/sekce/madarsko-v-evropske-unii/> (10. 6. 2010)

¹⁷⁹ *European Policy Guidelines of the Hungarian Government*. In: Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Hungary website, http://www.mfa.gov.hu/kum/en/bal/european_union/european_policy_guidelines/ (10. 6. 2010), s. 2.

¹⁸⁰ *Kypr v Evropské unii*. In: Euroskop, <http://www.euroskop.cz/551/sekce/kypr-v-evropske-unii/> (10. 6. 2010)

¹⁸¹ *Strategic Objectives*. In: Ministry of Foreign Affairs Malta website, <http://www.foreign.gov.mt/Default.aspx?MDIS=560> (10. 6. 2010)

¹⁸² KAŹMIERKIEWICZ, Piotr: *Rozšíření EU o západobalkánské země z polské perspektivy*. In: KRÁL, David (Ed.): c. d., s. 50-51.

¹⁸³ Tamtéž, s. 54.

zájem na pokračování procesu rozšiřování, který chápe jako šíření a upevňování míru, demokracie, svobody a prosperity.¹⁸⁴

Jednu z priorit slovinského předsednictví Radě EU v první polovině roku 2008 představovala stabilizace zemí západního Balkánu a jejich postupná integrace do EU, která má přispět také ke strukturálním, ekonomickým a politickým reformám. Za důležitou považuje Slovinsko také evropskou perspektivu pro Srbsko jakožto klíčového státu na západním Balkáně.¹⁸⁵ Zájem Slovinska na integraci západního Balkánu je zcela pochopitelný, ale na druhou stranu jeho bilaterální spory s Chorvatskem brzdí vyjednávání o vstupu s touto zemí.

Strategickým zájmem Bulharska, které vstoupilo do EU v roce 2007, je vzhledem k jeho geografické poloze pokračování rozšiřování EU směrem na západní Balkán. Bulharsko chápe rozšiřování EU jako prostředek zabezpečení bezpečnosti a stability. Bulharsko proto podporuje integraci západobalkánských zemí do EU, před vlastním vstupem však tyto státy musí splnit požadovaná kritéria.¹⁸⁶ Stejně tak Rumunsko již od počátku svého členství v EU podporuje její další rozšiřování o státy západního Balkánu, což je zcela přirozené vzhledem k poloze Rumunska. Země prosazuje politiku „otevřených dveří“, která má plnit roli klíčového faktoru pro stimulaci demokratických reforem a ekonomického rozvoje.¹⁸⁷

¹⁸⁴ *Rozšiřovanie EÚ*. In: Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky website, http://www.foreign.gov.sk/sk/zahranicna_politika/europske_zalezitosti-rozsirovanie_eu (10. 6. 2010)

¹⁸⁵ *Slovinsko v Evropské unii*. In: Euroskop website, <http://www.euroskop.cz/448/sekce/slovinsko-v-evropske-unii/> (10. 6. 2010)

¹⁸⁶ *Bulgaria – EU*. In: Embassy of the Republic of Bulgaria, London, website, http://www.bulgarianembassy-london.org/index.php?option=com_content&task=view&id=37&Itemid=105 (10. 6. 2010)

¹⁸⁷ *Rumunsko v Evropské unii*. In: Euroskop website, <http://www.euroskop.cz/459/sekce/rumunsko-v-evropske-unii/> (10. 6. 2010)

3.4 Názor veřejného mínění na vstup Srbska do EU

Z důvodu možnosti porovnat vedle sebe názor občanů členských států Evropské unie na další rozšiřování EU s jejich názorem na rozšíření o Srbsko, jsem se rozhodl věnovat tomuto tématu primárně v úseku práce zaměřující se na Srbsko. Zároveň byly některé výstupy z výzkumů veřejného mínění uvedeny již v předchozí kapitole a to v případech, kdy názor veřejnosti výrazně kontrastuje s oficiální politikou členského státu.

3.4.1 Veřejné mínění ve státech EU

Jak již bylo zmíněno v kapitole o absorpční kapacitě, veřejné mínění v členských státech EU, zejména původní patnáctky, které je více skeptické k evropské integraci, potažmo procesu rozšiřování, podstatným způsobem ovlivňuje oficiální stanoviska států k budoucnosti rozšiřování. Relativně negativní postoj obyvatel EU-15 zapříčiňuje do značné míry ve vztahu k západnímu Balkánu asociace regionu s krvavým konfliktem, který se zde odehrával po rozpadu Jugoslávie.¹⁸⁸ Zejména Francie s Německem se staly obhájci debaty o budoucnosti EU a určitému zvolnění tempa procesu rozšíření. Z důvodů výše uvedených, čili nemožnosti predikovat výsledky průzkumů veřejného mínění v době, kdy bude další rozšíření EU reálné, však považují takové úvahy za irelevantní.

Zdrojem dat jsou pravidelné průzkumy Eurobarometer. Poslední průzkum, který se detailně zabýval rozšiřováním a jehož výsledky budu používat, probíhal v březnu až květnu roku 2006 a jeho téma znělo „*Postoje k rozšiřování Evropské unie*“. Co se týče obecné podpory dalšímu rozšiřování EU, tato otázka bývá součástí standardních výzkumů a jejich výsledky jsou uvedeny v první kapitole práce v souvislosti s budoucností procesu rozšiřování.

¹⁸⁸ *Just what is this 'absorption capacity' of the European Union?*, s. 17.

Nyní se blíže podíváme na výsledky komplexního průzkumu „*Postoje k rozšiřování Evropské unie*“, který probíhal ve druhém čtvrtletí roku 2006. Samozřejmě nebudu uvádět všechny dotazy, ale pouze vybrané. První dotaz zněl, jestli se občané Unie cítí dobře informováni o procesu rozšiřování, a výsledek dal za pravdu Evropské komisi v tom směru, že musí více komunikovat rozšíření. Pouze 2 % občanů totiž uvedla, že jsou velmi dobře obeznámena s tímto procesem, 27 % odpovědělo, že jsou obeznámeni dobře, ale 47 % řeklo špatně a 21 % úplně špatně.¹⁸⁹

Na dotazy týkající se obecného vnímání rozšiřování zhruba dvě třetiny respondentů odpovídaly tak, že sdílejí ideály, kterými se rozšiřování řídí. 67 % respondentů odpovědělo, že rozšiřování je dobrým způsobem, jak znovu sjednotit Evropu; 63 % se domnívá, že rozšiřování posiluje EU; a shodně po 62 % respondentů si myslí, že rozšiřování je vhodným nástrojem vyjádření solidarity s kandidátskými a potenciálními kandidátskými státy a že konsoliduje společné evropské zájmy a hodnoty.¹⁹⁰ Nejvíce skeptičtí byli občané v Rakousku. Krom toho také Fini, Němci, Francouzi, Holanďané, Řekové a Lucemburčané vyjadřovali své pochybnosti větším množstvím negativních odpovědí než ostatní.¹⁹¹

Na otázku, kdo bude hlavně těžit z rozšíření o západobalkánské státy, se 45 % respondentů domnívalo, že to budou zejména právě tyto státy, 23 % že rozšíření bude ku vzájemnému prospěchu těchto států i EU, 9 % odpovědělo, že rozšíření je primárně v zájmu EU, 5 % že v zájmu jejich vlastního státu.¹⁹²

Následující graf č. 5 zobrazuje názor na přistoupení jednotlivých západobalkánských států. Je nutné uvést, že otázka zněla na vstup v okamžiku splnění všech kritérií, bez konkrétního data:

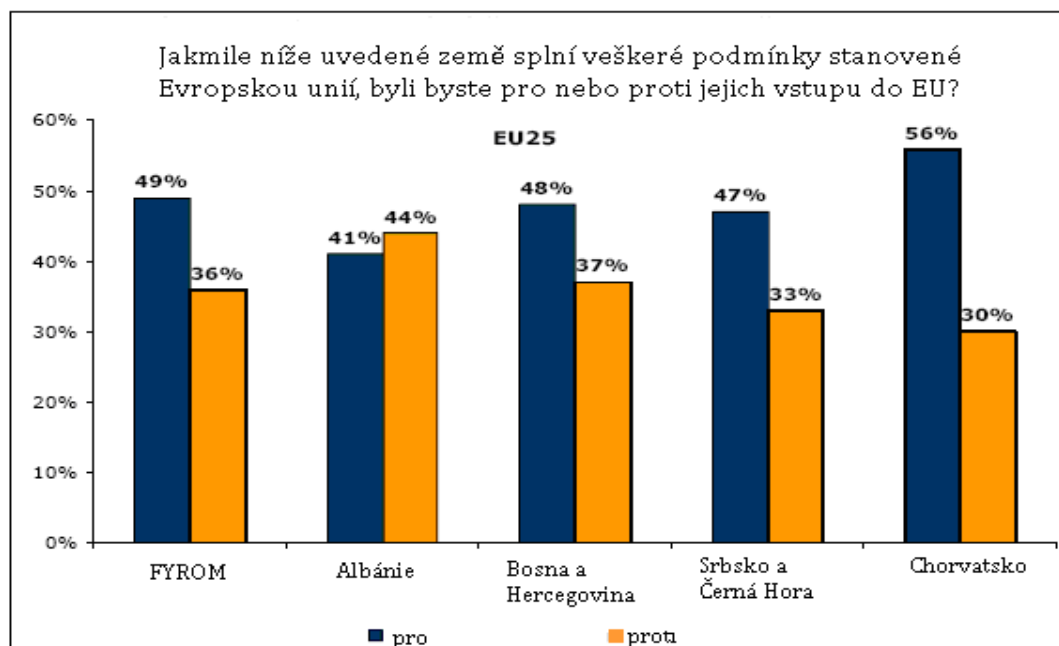
¹⁸⁹ *Attitudes towards European Union Enlargement*. In: European Commission website, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_255_en.pdf (10. 3. 2010), s. 5.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 20.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 21.

¹⁹² Tamtéž, s. 65.

Graf č. 5:

Zdroj: autor na základě údajů z průzkumu *Attitudes towards European Union Enlargement*. In: European Commission website, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_255_en.pdf (10. 3. 2010), s. 67.

Vidíme, že Srbsko se svými 47 % nikterak nevybočuje. Nejvyšší podporu má Chorvatsko, které je vstupu do Unie nejbližší, a nejnižší naopak Albánie. Jak již bylo uvedeno v kapitole o perspektivě dalšího rozšiřování EU, průzkumy Eurobarometer prováděné v září až říjnu 2006 (graf č. 2) a březnu až květnu 2008 (graf č. 3) a zabývající se mírou podpory potenciálními kandidáty na vstup do EU ze strany jejich občanů rovněž prokázaly, že Srbsko se mírou své podpory (37 %, respektive 38 %) nevymyká průměru ostatních západobalkánských zemí.

U všech otázek lze při zkoumání hlasování v jednotlivých státech vyzorovat větší tendenci podporovat další rozšiřování ze strany nových členských zemí. Velkou roli bezpochyby hraje skutečnost, že tyto země chtějí, aby i západobalkánské státy dostaly šanci vrátit se zpět do Evropy, tak jak ji dostaly středoevropské a východoevropské země. Rozšíření o Balkán ale podporují také občané Švédska, Dánska či Irska. Zastánci rozšiřování EU jsou tradičně také země, které od procesu rozšiřování očekávají zpomalení

prohlubování integrace. Nicméně rozšíření nemusí znamenat zpomalení integrace, zvláště když historická zkušenost nám ukazuje opak, jelikož rozšiřování a prohlubování integrace byly vždy spojené. Následující tabulka č. 3 ukazuje názory obyvatel v jednotlivých členských státech EU na vstup zemí západního Balkánu do EU:

Tabulka č. 3:

QD16. Once each of the following countries complies with all conditions set by the European Union, would you be strongly in favour, fairly in favour, fairly opposed or strongly opposed to the accession of each of them to the European Union?

	The former Yugoslav Republic of Macedonia		Albania		Bosnia and Herzegovina		Serbia and Montenegro		Croatia	
	In favour	Opposed	In favour	Opposed	In favour	Opposed	In favour	Opposed	In favour	Opposed
EU25	49%	36%	41%	44%	48%	37%	47%	39%	56%	30%
EU15	47%	38%	40%	46%	47%	39%	45%	40%	53%	34%
NMS	58%	26%	47%	37%	55%	29%	55%	30%	72%	14%
2 AC	67%	7%	59%	13%	63%	9%	65%	7%	68%	5%
BE	57%	40%	42%	54%	53%	44%	53%	44%	62%	36%
CZ	51%	40%	29%	62%	46%	46%	49%	44%	80%	15%
DK	66%	26%	59%	34%	65%	28%	64%	29%	68%	25%
DE	40%	52%	29%	65%	41%	52%	37%	55%	51%	43%
EE	54%	27%	47%	33%	51%	29%	48%	32%	54%	26%
EL	50%	49%	39%	60%	62%	36%	67%	32%	64%	35%
ES	50%	18%	50%	19%	50%	18%	50%	18%	51%	18%
FR	53%	38%	46%	44%	51%	40%	50%	41%	55%	37%
IE	53%	19%	47%	23%	49%	21%	45%	23%	54%	18%
IT	40%	43%	34%	51%	40%	45%	41%	45%	51%	36%
CY	58%	26%	43%	43%	58%	26%	64%	20%	60%	25%
LV	48%	31%	38%	40%	43%	35%	42%	38%	49%	30%
LT	49%	22%	39%	32%	46%	25%	45%	27%	51%	21%
LU	36%	54%	29%	62%	36%	55%	33%	57%	44%	47%
HU	45%	42%	32%	56%	45%	42%	43%	45%	81%	11%
MT	51%	16%	45%	20%	49%	17%	46%	18%	53%	13%
NL	64%	29%	55%	38%	63%	32%	61%	34%	68%	27%
AT	32%	62%	21%	73%	35%	59%	30%	65%	55%	40%
PL	63%	19%	59%	23%	61%	20%	60%	22%	70%	13%
PT	42%	26%	40%	27%	39%	28%	40%	28%	41%	26%
SI	74%	21%	56%	39%	69%	26%	66%	29%	66%	29%
SK	63%	26%	34%	54%	53%	35%	56%	32%	83%	8%
FI	56%	40%	49%	47%	53%	43%	49%	47%	58%	39%
SE	71%	21%	64%	27%	70%	22%	67%	24%	73%	18%
UK	43%	34%	40%	38%	43%	36%	41%	37%	47%	33%
CY (TCC)	53%	14%	54%	14%	53%	15%	53%	15%	53%	15%
BG	71%	5%	49%	23%	61%	12%	66%	8%	68%	6%
RO	65%	7%	63%	9%	64%	8%	65%	7%	68%	5%
HR	71%	16%	62%	25%	73%	15%	53%	35%	71%	22%
TR	40%	22%	43%	20%	44%	20%	37%	25%	38%	23%

Zdroj: *Attitudes towards European Union Enlargement*. In: European Commission website, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_255_en.pdf (10. 3. 2010), s. 68.

3.4.2 Veřejné mínění v Srbsku

Úřad pro evropskou integraci zřízený při vládě Srbska pravidelně provádí průzkumy veřejného mínění, aby zjistil, jaká je podpora Srbů vstupu do Evropské unie (graf č. 6). Poslední průzkum proběhl v prosinci roku 2009 a na otázku, jak byste hlasoval, kdyby se zítra konalo referendum o vstupu do EU, odpovědělo 65 % respondentů kladně.¹⁹³ Nejvyšší podpora vstupu, 72 %, byla v prosinci roku 2003, můžeme tedy vidět, že občané Srbska stále vyjadřují velkou vůli vstoupit do Unie a míra jejich podpory je de facto konstantní. Vyhlášení nezávislosti Kosova v únoru 2008 nezpůsobilo prakticky žádný pokles podpory vstupu do EU, naopak oproti předchozímu průzkumu dokonce o 1 % vzrostla. K poklesu však došlo v průzkumu provedeném v prosinci 2008, nicméně nelze s jistotou říci, zda ho zapříčinilo zatčení Radovana Karadžiće a jeho vydání do Haagu, jelikož průzkum proběhl až pět měsíců po této události. Naopak nárůst v prosinci 2009 o 4 % lze spojit s rozhodnutím Evropské komise o zavedení bezvízového styku se Srbskem. Lze tak říct, že ačkoliv je míra podpory Srbů vstupu své země do EU relativně konstantní, konkrétní kroky učiněné Evropskou unií, které potvrzují perspektivu členství Srbska v EU, působí pozitivně na srbské obyvatelstvo.

Pro 54 % Srbů vstup znamená zajištění lepší budoucnosti pro mladé, 39 % oceňuje možnost cestovat bez omezení po Evropě, 37 % více pracovních příležitostí, 29 % vstup do EU vidí jako prostředek zlepšení celkové situace ve své zemi. Ale 21 % se bojí ztráty kulturní identity.¹⁹⁴ Zajímavý údaj je 72 % respondentů, kteří vyjadřují podporu reformám, které po Srbsku požaduje Evropská unie, jelikož se domnívají, že kladně působí na situaci v Srbsku.¹⁹⁵

Srbové vstup do EU podporují ve značné míře primárně proto, že si od členství slibují zlepšení situace ve své zemi, jelikož Unii chápou jako

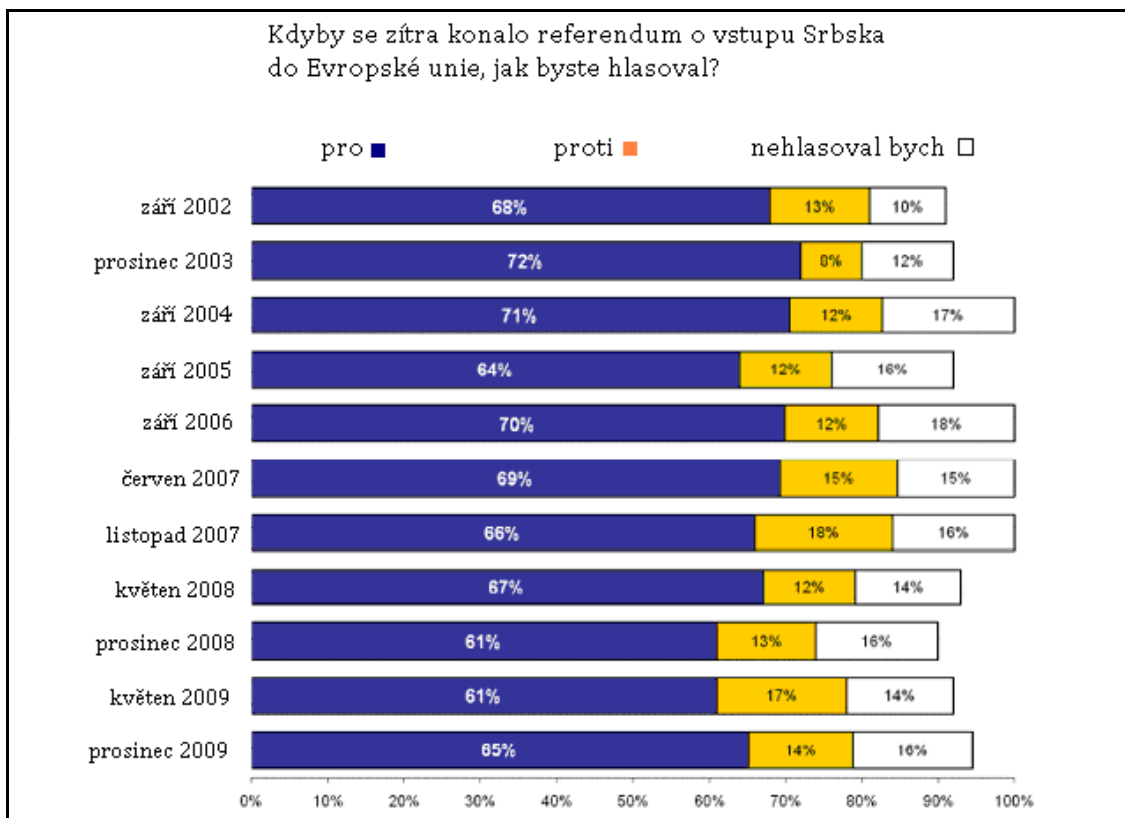
¹⁹³ *European Orientation of Serbian Citizens, Trends: Results of public opinion poll (December 2009)*. In: European Integration Office website, http://seio.gov.rs/upload/documents/prezentacije/decembar_09_final_english.pdf (20. 3. 2010), s. 3.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 4.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 11.

garanta ekonomického rozvoje. Proto úroveň jejich podpory nesnižuje ani tlak Evropské unie na vyřešení otázky Kosova a dopadení válečných zločinců. Nutno nicméně uvést, že Evropská unie se brání použití výraznějších prostředků tzv. „hard-power“, které by Srbsko donutily splnit její požadavky, a Srbové tak mohou mít pocit, že ačkoliv je zcela neplní, nemá to výraznější vliv na jejich pozici.

Graf č. 6 vyjadřující míru podpory vstupu do EU:

Zdroj: autor na základě průzkumů *European Orientation of Serbian Citizens, Trends: Results of public opinion poll (December 2009)*. In: European Integration Office website, http://seio.gov.rs/upload/documents/prezentacije/decembar_09_final_english.pdf (20. 3. 2010), s. 3.

3.5 Perspektiva dalšího vývoje

Srbsko 22. prosince roku 2009 učinilo historický krok, když oficiálně požádalo o vstup do Evropské unie. Srbský prezident Boris Tadić předal ve Stockholmu žádost premiérovi toho času předsedající země Fredriku Reinfeldtovi. Srbsko má velké ambice, jeho představitelé věří, že by se k EU mohli přičlenit do roku 2014.¹⁹⁶ Takový optimismus ovšem nesdílí samotná Unie, jelikož Srbsko musí na své cestě zdolat ještě mnoho překážek, v první řadě dopadnout generála Mladiće a vyřešit otázku Kosova. Ale není to samozřejmě jediným problémem, v rámci každoročních hodnotících zpráv EU evaluuje učiněný pokrok a definuje oblasti, v kterých je nutno dále provádět a implementovat reformy.

V zatím posledním hodnotícím dokumentu, *Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě – Strategie rozšíření a hlavní výzvy 2009–2010*, Evropská komise identifikuje následující oblasti, v nichž musí Srbsko dosáhnout dalšího pokroku: jedná se o reformy soudnictví; zlepšení plánování práce vlády a zajištění větší koordinace mezi ministerstvy a posílení správní kapacity ministerstev, jež mají na starosti evropskou integraci. Komise hodnotí zavádění reforem jako pomalé a požaduje zlepšení transparentnosti, nestrannosti, profesionality a odpovědnosti a kladení většího důrazu na boj proti korupci a podporu práce nezávislých orgánů.¹⁹⁷ Obecně lze říci, že Srbsko již přijalo řadu nutných zákonů, ale má problémy s jejich implementací.

Evropská komise chválí dosažení dalšího pokroku ve spolupráci s Mezinárodním trestním tribunálem pro bývalou Jugoslávii, ale kritizuje skutečnost, že i přes řadu pátracích akcí zůstávají na svobodě Ratko Mladić a Goran Hadžić. Dosažení plné spolupráce s ICTY přitom zůstává pro Srbsko mezinárodním závazkem a klíčovou prioritou evropského partnerství.¹⁹⁸

¹⁹⁶ Srbsko oficiálně požádalo o členství v Evropské unii. www.ct24.cz, 22. prosince 2009.

¹⁹⁷ *Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě – Strategie rozšíření a hlavní výzvy 2009–2010*, s. 52-53.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 54.

Evropská komise rovněž oceňuje zlepšení spolupráce v rámci regionálních iniciativ, včetně procesu spolupráce v jihovýchodní Evropě, Rady pro regionální spolupráci a Středoevropské dohody o volném obchodu. Problematickým bodem však zůstává otázka Kosova, kdy srbská vláda nemá s kosovskými orgány oficiální kontakty a trvá na tom, že bude komunikovat pouze s misemi UNMIK a EULEX.¹⁹⁹

V oblasti hospodářských kritérií dosáhlo Srbsko podle Evropské komise jen omezeného pokroku na cestě k vytvoření funkčního tržního hospodářství a bude muset více usilovat o to, aby se dokázalo ve střednědobém časovém horizontu vyrovnat s konkurenčními a tržními tlaky v rámci Evropské unie.²⁰⁰

Srbsko by rádo získalo status kandidátské země již v průběhu roku 2010, ale takový vývoj není jistý a pravděpodobně ani nenastane. Že Srbsko do Evropské unie vstoupí, je jisté, otázkou je kdy. Evropská unie bude trvat na splnění všech svých podmínek a žádný její představitel si netroufne odhadnout datum vstupu Srbska do Unie, neoficiálně se spekuluje o horizontu deseti let.²⁰¹

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 54.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 55.

²⁰¹ *Srbsko chce do EU vstoupit v „rekordním čase“*. In: EurActiv, <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/srbsko-chce-do-eu-vstoupit-v-rekordnim-case-006924> (22. 3. 2010)

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabýval politikou rozšiřování Evropské unie a perspektivou jejího dalšího pokračování se zaměřením na Srbsko. V první kapitole jsem se věnoval obecným aspektům procesu rozšíření, což představovalo nutný krok k pochopení celkového kontextu práce, a analyzoval jsem tzv. debatu o „únavě z rozšíření“ a relevanci s ní spojeného termínu absorpční kapacita EU. Tato debata do značné míry vycházela z klesající podpory evropské veřejnosti dalšímu rozšiřování, a to zejména mezi obyvateli původní EU15. Klíčovým prvkem pro pokračování procesu tedy bude zajištění souhlasu evropské veřejnosti, nicméně diskuse o limitech Evropské unie se začala odehrávat v době, kdy není pravděpodobné, aby v budoucnu najednou přistoupila velká skupina zemí, jelikož pokrok potenciálních kandidátů vstupu do Unie je značně rozdílný. Navíc po vstupu Chorvatska proběhne další rozšíření pravděpodobně až po roce 2015 a s přihlédnutím k přechodným obdobím v mnoha oblastech se dostáváme k plnému začlenění nových států až k roku 2020 a později. Na základě výše uvedeného jsem došel k závěru, že uvažovat nyní o limitech EU je irelevantní, jelikož není možné predikovat, jaké bude vypadat veřejné mínění v relevantním období pro další rozšíření, tedy po roce 2015.

Druhá kapitola se věnovala přístupu Evropské unie k oblasti západního Balkánu, jenž lze časově rozdělit na dvě období, a to do roku 1999 a po tomto roce. V první fázi se EU snažila prosazovat tzv. regionální přístup, který se však ukázal jako málo regionální a tudíž neefektivní. Z důvodu uplatňování stanovených podmínek a jejich rozdílného plnění ze strany západobalkánských zemí vznikla komplexní a komplikovaná síť bilaterálních vztahů mezi EU a cílovými státy, což bylo zcela v rozporu s původní ideou koordinovaného přístupu k celému regionu. Velký vliv na neúspěch rozvinutí spolupráce mezi západobalkánskými státy měly také autoritativní režimy v Chorvatsku a Svazové republice Jugoslávie. Proto se EU rozhodla zaujmout změněný přístup, jehož inspirací se stal model integrace vyvinutý pro země střední a východní Evropy,

spočívající ve vytvoření sítě bilaterálních a multilaterálních vztahů mířených na stabilizaci a následně asociaci s EU. Jedná se o tzv. stabilizační a asociační proces, sledující tři cíle: stabilizaci a rychlý přechod na tržní hospodářství, podporu regionální spolupráce a vyhlídku vstupu do EU. V roce 2000 padly autoritativní režimy v Chorvatsku a Svazové republice Jugoslávii, což znamenalo další průlom ve vzájemných vztazích EU a regionu. V následujících letech určily summity EU, že státy západního Balkánu jsou potenciálními kandidáty na vstup do EU, což představovalo značný stimul pro tyto státy.

Třetí kapitolu diplomové práce tvořila case study, jež sloužila k ověření stanovené hypotézy:

"Politika rozšíření je vzhledem k Srbsku úspěšná pouze částečně, stejně jako v případech předchozích rozšíření, jelikož Evropská unie nemá dostatečné nástroje na to, aby donutila Srbsko přijmout její požadavky i ve vysoce citlivých oblastech."

Nástrojem ověření se pak staly následující výzkumné otázky:

1. Proč a za jakých podmínek Srbsko usiluje o vstup do EU?
2. Proč členové EU podporují či oponují rozšíření o Srbsko?

Až do roku 2000 vztahy a vliv EU na Srbsko výrazně limitoval autoritativní režim Slobodana Miloševiče a koncept europeizace se setkával s naprostým neúspěchem, jelikož Evropská unie nemohla vládnoucí elitě nabídnout natolik lákavé benefity, aby měla zájem na bližší kooperaci. Situaci změnila volba konaná v říjnu 2000, které ukončily nadvládu Miloševiče nad Svazovou republikou Jugoslávií.

Vztahy mezi Srbskem a EU ale nadále komplikují zejména dva faktory – spolupráce Srbska s Mezinárodním soudním tribunálem pro bývalou Jugoslávii a otázka Kosova. Co se týče spolupráce s ICTY, Srbsko činí jisté pokroky, nicméně stále není schopno dopadnout válečné zločince Radka Mladiće a Gorana Hadžiće. Pro některé státy EU v čele s Nizozemím přitom jejich dopadení představuje zcela nezbytný předpoklad pro další přibližování Srbska k EU. Europeizace je tedy v tomto případě úspěšná pouze částečně, Srbové

zejména před konáním důležitých summitů EU zvyšují aktivitu při hledání válečných zločinců, nicméně z dlouhodobého hlediska je jejich spolupráce s ICTY ne zcela dostatečná. Evropská unie přitom nemá dostatečné nástroje k tomu, aby přístup Srbska změnila. Rovněž srbské veřejné mínění vnímá negativně ICTY, ale na straně druhé podporuje přibližování své země k EU a prestiž Unie trváním na spolupráci s ICTY není poškozena. Toto lze vysvětlit racionalistickým přístupem, Srbové se totiž domnívají, že zisky ze sblížení s EU budou vyšší než případné ztráty způsobené spolupráci se soudním tribunálem.

Druhý výrazný sporný bod mezi Evropskou unií a Srbskem představuje problém Kosova, které Srbsko chápe jako integrální součást svého území. Srbsko vytrvale odmítalo veškeré plány na udělení nezávislosti Kosovu a její jednostranné vyhlášení 18. února 2008 již tak napjaté vztahy dále vyostřilo. Tento akt vedl k pádu srbské vlády, předčasné volby však znamenaly pozitivní signál k Evropské unii, jelikož v nich zvítězily proevropské síly. I ty ale zdůrazňují, že odmítají spojovat uznání kosovské nezávislosti s dalším postupem své země na cestě do EU. Z členských států EU nezávislost Kosova uznaly všechny až na Kypr, Řecko, Rumunsko, Slovensko a Španělsko. Mezinárodní soudní dvůr v červenci 2010 navíc rozhodl, že jednostranné vyhlášení nezávislosti Kosova neporušilo mezinárodní právo, Srbsko přesto v této otázce odmítá ustoupit. Koncept europeizace naráží na odpor ze strany srbských politických elit napříč politickým spektrem, jelikož EU nemá dostatečně silné stimuly pro změnu srbského postoje.

Odpověď na výzkumnou otázku „Proč členové EU podporují či oponují rozšíření o Srbsko?“, jsme našli v kapitolách zabývajících se postoji jednotlivých členských zemí a jejich obyvatel k Srbsku. De facto lze říci, že všechny členské státy oficiálně rozšíření na západní Balkán podporují, ačkoliv se některé z nich staly iniciátory debaty o „absorpční kapacitě“ EU. Jak již však bylo zmíněno, tento termín se do popředí dostával zejména v souvislosti s případným rozšířením Unie o Turecko, a Srbsko nepředstavuje hrozbu pro stávající struktury EU. Motivace zemí EU15 primárně vychází z racionalistické teorie, jelikož tyto státy chápou integraci západního Balkánu do EU jako prostředek rozšíření prostoru stability a bezpečnosti, případně

ztráty tak budou vykompenzovány právě tímto pozitivním aspektem. Nové členské státy krom tohoto přínosu chápou podporu dalšímu rozšiřování i ze sociálně konstruktivistického hlediska jako sdílení určitých hodnot a umožnění jejich šíření i mezi další země.

Oficiální podpora pokračování procesu nutně neznamena, že EU je nadměrně vstřícná vůči potenciálním kandidátům. Politici samozřejmě reflektují názor veřejného mínění a současný přístup EU k rozšiřování tak nejlépe vystihuje latinské „pacta sunt servanda“, tedy že Evropská unie ctí své současné závazky, nicméně odmítá přijímat nové a také v diskusi se současnými žadateli o vstup do EU je velice opatrná, co se týče slibování konkrétního data přistoupení.

Co se týče důvodů Srbska pro vstup do Evropské unie, zjednodušeně lze říci, že jak politické elity, tak obyvatelstvo považují EU za prostředek ke zlepšení situace ve své zemi, a proto neklesá podpora integrace ani přes vytrvalý tlak ze strany EU na vydání válečných zločinců a uznání nezávislosti Kosova. Jak jsem dokázal, EU navíc není schopna Srbsko přesvědčit k výrazné změně postoje v těchto dvou oblastech, které představují pro Srbsko velice citlivé téma, čímž považují stanovenou hypotézu za potvrzenou.

Dokud Srbsko nevyřeší zmíněné hlavní problémy a neprovede požadované reformy, jeho vstup do Evropské unie není reálný v krátkodobém horizontu, a je proto nutné uvažovat o horizontu střednědobém, tzn. minimálně deset let. Srbsko má bezesporu perspektivu členství v EU, záleží ale pouze na něm, jak se bude stavět k podmínkám kladeným ze strany Evropské unie, protože jejich splnění je nezbytným předpokladem přistoupení Srbska k Unii.

Anotace

Jméno a příjmení autora: Martin Pustaj

Název katedry a fakulty: Katedra politologie a evropských studií, Filozofická fakulta

Název diplomové práce: Perspektiva rozšíření Evropské unie o Srbsko

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Lucie Tunkrová, M.A., PhD.

Počet znaků: 138 070

Počet příloh: 0

Počet titulů použité literatury: 115

Klíčová slova: Evropská unie, rozšiřování EU, europeizace, západní Balkán, Srbsko, veřejné mínění

Krátká charakteristika práce: diplomová práce se zabývá budoucností procesu rozšiřování Evropské unie se zaměřením na Srbsko jakožto klíčového státu na západním Balkáně. Práce je rozdělena do tří kapitol, které pojednávají obecně o procesu rozšiřování, o politice EU k západnímu Balkánu a o vztazích EU a Srbska.

Prameny a literatura

Prameny

Acquis communautaire. In: *Euroskop – EU od A do Z*,
<http://www.euroskop.cz/282/sekce/a-b/> (10. 3. 2010)

ACTION PROGRAMME OF THE FIFTEENTH GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA. In: *Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Lithuania website*,
<http://www.urm.lt/index.php?1679322300> (10. 6. 2010)

Attitudes towards European Union Enlargement. In: *European Commission website*, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_255_en.pdf (10. 3. 2010)

Bosna s Albánií na dosah bezvízového styku se Schengenem. In: *EurActiv*,
<http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/bosna-s-albanii-na-dosah-bezvizovemu-styku-se-schengenem-007548> (10. 6. 2010)

Bulgaria – EU. In: *Embassy of the Republic of Bulgaria, London, website*,
http://www.bulgarianembassy-london.org/index.php?option=com_content&task=view&id=37&Itemid=105
(10. 6. 2010)

CARDS. In: *European Commission website*,
http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financial-assistance/cards/index_en.htm (12. 2. 2010)

Communication from the Commission: European Neighbourhood Policy – Strategy Paper. In: *European Commission website*,
http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/strategy/strategy_paper_en.pdf (11. 2. 2010)

Continued EU Enlargement. In: Ministry of Foreign Affairs of Denmark website, <http://www.um.dk/en/menu/EU/EUsContinuedEnlargement/> (10. 6. 2010)

Estonia in the European Union. In: Estonian Ministry of Foreign Affairs website, <http://www.vm.ee/?q=en/node/8450#enlargement> (10. 6. 2010)

EU a západní Balkán. In: EurActiv.cz, <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/link-dossier/eu-a-zapadni-balkan> (14. 12. 2008)

EU's Van Rompuy: ratification of Serbia's SAA will begin in June. SETimes.com, 7. března 2010, <http://www.setimes.com>

EU Enlargement: the Western Balkans. In: House of Commons website, <http://www.parliament.uk/documents/commons/lib/research/rp2007/rp07-027.pdf> (20. 6. 2010)

EU enlargement. In: Government Offices of Sweden website, <http://www.sweden.gov.se/sb/d/3094> (10. 6. 2010)

EU Enlargement. In: Embassy of Greece, Washington DC, website, <http://www.greekembassy.org/Embassy/content/en/Article.aspx?office=1&folder=904&article=19356> (10. 6. 2010)

Enlargement. In: Ministry of Foreign Affairs website, <http://www.mfa.gr/www.mfa.gr/en-US/European+Policy/External+Relations+-+Enlargement/Enlargement/> (10. 6. 2010)

Eurobarometer 66 Public Opinion in the European Union. In: European Commission website,

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb66/eb66_en.pdf (10. 3. 2010), s. 223.

Eurobarometer 69 – 5. The European Union today and tomorrow. In: European Commission website, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb69/eb69_part3_en.pdf (10. 3. 2010)

European Council in Copenhagen 21-22 June 1993. Conclusions of the Presidency. In: Council of the European Union website, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/presdata/en/ec/72921.pdf (1. 12. 2009)

European Orientation of Serbian Citizens, Trends: Results of public opinion poll (December 2009). In: European Integration Office website, http://seio.gov.rs/upload/documents/prezentacije/decembar_09_final_english.pdf (20. 3. 2010)

European Policy Guidelines of the Hungarian Government. In: Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Hungary website, http://www.mfa.gov.hu/kum/en/bal/european_union/european_policy_guidelines/ (10. 6. 2010)

Europeans still Positive about EU Enlargement but Anxious about Impact on Jobs. In: World Public Opinion.org, <http://www.worldpublicopinion.org/pipa/articles/breuropea/213.php?lb=breu&pnt=213&nid=&id=> (10. 6. 2010)

European Orientation of Serbian Citizens, Trends: Results of public opinion poll (December 2009). In: European Integration Office website, http://seio.gov.rs/upload/documents/prezentacije/decembar_09_final_english.pdf (20. 3. 2010)

EU-Croatia relations. In: EurActiv, <http://www.euractiv.com/en/enlargement/eu-croatia-relations/article-129605> (14. 12. 2008)

EU-Western Balkans relations. In: EurActiv, <http://www.euractiv.com/en/enlargement/eu-western-balkans-relations/article-129607> (16. 12. 2008)

Evropská unie, Srbsko a Kosovo. In: EurActiv, <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/link-dossier/evropska-unie-srbsko-a-kosovo> (20. 3. 2010)

Evropská rada v Bruselu 14. a 15. prosince 2006. Závěry předsednictví. In: Evropská rada, Rada Evropské unie website, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/CS/ec/92207.pdf (2. 2. 2010)

Evropská rada v Bruselu 15. a 16. června 2006. Závěry předsednictví. In: Evropská rada, Rada Evropské unie website, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/CS/ec/90115.pdf (2. 2. 2010)

Final Declaration. Zagreb Summit 24 November 2000. In: European Commission website, http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accesion_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/zagreb_summit_en.htm (15. 2. 2010)

FRATTINI, Franco: *Lectio del Ministro Frattini all'Università di Sarajevo "Globalisation and the Enlargement of the European Union: a way forward for a dynamic Europe-Balkans relationship."* In: Ministry of Foreign Affairs website, http://www.esteri.it/MAE/EN/Sala Stampa/ArchivioNotizie/Interventi/2010/04/20100413_LectioSarajevo.htm?LANG=EN (10. 6. 2010)

Future enlargements. In: Foreign Affairs, Foreign Trade and Development Cooperation website, http://diplomatie.belgium.be/en/policy/european_union/future_of_the_europe_an_union/enlargement/future_enlargements/index.jsp (10. 6. 2010)

Government Programme of Prime Minister Matti Vanhanen's second Cabinet. In: Finnish Government website, <http://www.valtioneuvosto.fi/tietoarkisto/aiemmat-hallitukset/vanhanenII/hallitusohjelma/pdf/en.pdf> (10. 6. 2010)

Konsolidované znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie. In: Evropská rada, Rada Evropské unie website, <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/st06655-re01.cs08.pdf> (25. 12. 2009)

Makedonie, Černá Hora a Srbsko se těší na dovolenou v EU. In: EurActiv, <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/makedonie-cerna-hora-a-srbsko-se-tesi-na-dovolenou-v-eu-006808> (20. 3. 2010)

Mandát a rámec. In: Evropská komise website, http://ec.europa.eu/enlargement/the-policy/process-of-enlargement/mandate-and-framework_cs.htm (10. 1. 2010)

Mandate and Jurisdiction. In: The International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia website, <http://www.icty.org/sid/320> (20. 3. 2010)

Merkelová: Rozšiřování EU na Balkán potřebuje pauzu. Týden.cz. 26. března 2009.

Myths and Facts about Enlargement. In: European Commission website, http://ec.europa.eu/enlargement/questions_and_answers/myths_en.htm

Nářízení Rady (ES) č. 1085/2006 ze dne 17. července 2006, kterým se zřizuje nástroj předvstupní pomoci (NPP). In: EUR-Lex, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:210:0082:01:CS:HTML> (25. 2. 2010)

PHILLIPS, Leigh: *Push for Serbia EU accession speed-up in wake of Kosovo court ruling.* 26. července 2010, <http://euobserver.com>

Podmínky pro rozšíření. In: Evropská komise website, http://ec.europa.eu/enlargement/the-policy/conditions-for-enlargement/index_cs.htm (1. 12. 2009)

Presidency Conclusions. Santa Maria da Feira European Council, 19 and 20 June 2000. In: European Council website, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/en/ec/00200-r1.en0.htm (25. 2. 2010)

Public perception in Serbia of the ICTY and the national courts dealing with war crimes. In: OSCE website, http://www.osce.org/publications/srb/2009/12/41942_1399_en.pdf (20. 3. 2010)

REHN, Olli: *Building a New Consensus on Enlargement: How to match the strategic interest and functioning capacity of the EU?* In: Europa, The official website of the European Union, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/06/316&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en> (24. 2. 2010)

REHN, Olli: *Building a New Consensus on Enlargement: How to match the strategic interest and functioning capacity of the EU?* In: Europa, The official website of the European Union,

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/06/316&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en> (24. 2. 2010)

REHN, Olli: *In the spotlight: Renewed consensus on enlargement*. In: European Commission website, http://ec.europa.eu/commission_barroso/rehn/in_the_spotlight_en.htm

Report of the Special Envoy of the Secretary-General on Kosovo's future status. In: United Nations for the future status process for Kosovo website, <http://www.unosek.org/docref/report-english.pdf> (20. 3. 2010)

RESOLUTION 1244 (1999). In: United Nations webpage, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement> (20. 3. 2010)

Rozhodnutí slovinského parlamentu posunuje Chorvatsko blíž EU. E15.cz, 19. dubna 2010, <http://www.e15.cz/zahranicni/politika/>

Rozšíření Evropské unie. In: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky website, http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/rozsireni_eu/index.html (10. 6. 2010)

Rozšiřovanie EÚ. In: Ministerstvo zahraničných vecí Slovenskej republiky website, http://www.foreign.gov.sk/sk/zahranicna_politika/europske_zalezitosti-rozsirovanie_eu (10. 6. 2010)

SAA not in Serbia's state interests. B92, 21. dubna 2008, <http://www.b92.net>
Sarkozy: No enlargement without Lisbon. B92. 1. července 2008.

Screening a sledování. In: Evropská komise website, http://ec.europa.eu/enlargement/the-policy/process-of-enlargement/screening-and-monitoring_cs.htm (10. 1. 2010)

Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě – Strategie rozšíření a hlavní výzvy 2006–2007. In: Evropská komise website, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2006/nov/com_649_strategy_paper_cs.pdf (2. 2. 2010)

Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě – Strategie rozšíření a hlavní výzvy 2009–2010. In: EUR-Lex, přístup k právu Evropské unie, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0533:FIN:CS:DOC> (22. 2. 2010)

Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě: Strategie rozšíření a hlavní výzvy 2007–2008. In: EUR-lex,

Sdělení Komise Radě – Evropská budoucnost pro Kosovo. In: EUR-Lex, přístup k právu Evropské unie, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0156:FIN:CS:PDF> (20. 3. 2010)

Sdělení Komise Západní Balkán na cestě do EU: upevňování stability a zvyšování prosperity. In: EUR-Lex, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0027:FIN:CS:PDF> (21. 2. 2010)

Security Council RESOLUTION 827 (1993). In: The International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia website, http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_827_1993_en.pdf

Serbia ruling coalition collapses. BBC News, 8. března 2008, <http://news.bbc.co.uk>

Serbian parliament ratifies SAA. SETimes.com, 9. září 2008, <http://www.setimes.com>

Serbia wins backing for EU deal. EuropeanVoice.com, 14. června 2010, <http://www.europeanvoice.com>

SPOLEČNÁ AKCE RADY 2008/124/SZBP ze dne 4. února 2008 o Misi Evropské unie v Kosovu na podporu právního státu (EULEX KOSOVO). In: EUR-Lex, přístup k právu Evropské unie, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2008E0124:20090609:CS:PDF> (20. 3. 2010)

Srbsko chce do EU vstoupit v „rekordním čase“. In: EurActiv, <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/srbsko-chce-do-eu-vstoupit-v-rekordnim-case-006924> (22. 3. 2010)

Srbsko se přiblížilo členství v EU. In: EurActiv, <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/srbsko-se-priblizilo-clenstvi-v-eu-006831> (20. 3. 2010)

Srbsko po verdiktu Haagu: Berou nám to nejsvatější, jsou před námi velká pokušení. iHNed.cz.

Srbsko oficiálně požádalo o členství v Evropské unii. www.ct24.cz, 22. prosince 2009.

Strategic Objectives. In: Ministry of Foreign Affairs Malta website, <http://www.foreign.gov.mt/Default.aspx?MDIS=560> (10. 6. 2010)

The Future of Europe. In: European Commission website, http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_251_en.pdf (10. 6. 2010)

The Western Balkan countries on the road to the European Union. In: European Commission website, http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/history_en.htm#2 (25. 2. 2010)

The Western Balkans – A Priority of Austrian Foreign Policy. In: The Austrian Foreign Ministry website, <http://www.bmeia.gv.at/en/foreign-ministry/foreign-policy/europe/western-balkans.html> (10. 6. 2010)

The Thessaloniki agenda for the Western Balkans. In: European Commission website, http://ec.europa.eu/enlargement/enlargement_process/accession_process/how_does_a_country_join_the_eu/sap/thessaloniki_agenda_en.htm (21. 2. 2010)

Úřední věstník L 236 ze dne 23. září 2003. Protokol č. 10 o Kypru. In: EUR-Lex, http://eur-lex.europa.eu/cs/treaties/dat/12003T/pdf/cs055_l236.pdf (10. 8. 2010)

Uzavření jednání a smlouva o přistoupení. In: Evropská komise website, http://ec.europa.eu/enlargement/the-policy/process-of-enlargement/closure-and-accession_cs.htm (10. 1. 2010)

V Srbsku byl zatčen Radovan Karadžić. iDnes, 21. července 2008, <http://zpravy.idnes.cz/>

Vyřešíme Kosovo až po vstupu do EU, říká srbský velvyslanec. In: EurActiv, <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/clanek/vyresime-kosovo-az-po-vstupu-do-eu-rika-srbsky-velvyslanec-007182> (20. 3. 2010)

Literatura

VERY, Graham: *An ever-wider Europe? Where will the EU's borders end?* In: *Challenge Europe-Europe@50: back to the future*. Sestavilo European Policy Centre. Brusel 2007.

BACHE, Ian – GEORGE, Stephen (Eds.): *Politics in the European Union*. 2. vyd. New York, Oxford University Press 2006.

BARYSCH, Katinka: *Enlargement two years on: Economic success or political failure?* In: Centre for European Reform website, http://www.cer.org.uk/pdf/essay_enlargement_two_%20barysch.pdf (25. 2. 2010)

Belgie v Evropské unii. In: Euroskop, <http://www.euroskop.cz/503/sekce/belgie-v-evropske-unii/> (10. 6. 2010)

BULMER, S. J. – LEQUESNE, C. (Eds.): *The Member States of the European Union*. Oxford 2004.

CVIJIC, Srdjan: *The new Serbia: fast forward towards the EU?* In: European Policy Centre, http://www.epc.eu/TEWN/pdf/14631245_The%20new%20Serbia.pdf (24. 1. 2009)

DEMETROPOULOU, Leeda: *Europe and the Balkans: Membership Aspiration, EU Involvement and Europeanization Capacity in South Eastern Europe*. Southeast European Politics, 3, 2002, č. 2-3, s. 87-106.

DIEZ, Thomas: *The Imposition of Governance: Transforming Foreign Policy through EU Enlargement*. In: The DCISM Library,

http://www.dcismbib.dk/graphics/COPRI_publications/COPRI_publications/publications/21-2000.doc (20. 3. 2010)

DURAND, Guillaume – MISSIROLI, Antonio: *Absorption capacity: old wine in new bottles?* In: European Policy Centre, <http://www.epc.eu/en/pb.asp?TYP=TEWN&LV=187&see=y&t=30&PG=TEWN/EN/detailpub&l=12&AI=542> (17. 12. 2009)

EMERSON, Michael – AYDIN, Senem – CLERCK-SACHSSE, Julia De – NOUTCHEVA, Gergana: *Just what is this 'absorption capacity' of the EU?* Centre for European Policy Studies-Policy Brief, 2006, č. 113, s. 24. (www.ceps.be/ceps/download/1219)

EMERSON, Michael: *Recalibrating EU Policy towards the Western Balkans.* In: Centre for European Policy Studies, http://shop.ceps.eu/BookDetail.php?item_id=1738 (15. 1. 2009)

EU se k uznání nezávislosti Kosova staví stále nejednotně. In: EurActiv, <http://www.euractiv.cz/budoucnost-eu/clanek/eu-se-k-uznani-nezavislosti-kosova-stavi-stale-nejednotne> (20. 3. 2010)

GALL, Carlotta: *Serbian Tells of Spiriting Milosevic Away.* The New York Times, 1. července 2001, <http://www.nytimes.com>

GOWAN, David: *Serbia's European choice.* In: Centre for European Reform, http://www.cer.org.uk/pdf/policybrief_serbia_19june07.pdf (25. 1. 2009)

GRABBE, Heather: *The Constellations of Europe: How enlargement will transform the EU.* In: Centre for European Reform, http://www.cer.org.uk/pdf/p53x_const_grab.pdf (25. 1. 2009)

HILL, Christopher – SMITH, Michael (eds.): *International relations and the European Union*. Oxford–New York 2005.

HONIG, Jan Willem – BOTH, Norbert: *Srebrenica: Record of a War Crime*. Londýn 1996

Itálie v Evropské unii. In: Euroskop, <http://www.euroskop.cz/544/sekce/italie-v-evropske-unii/> (10. 6. 2010)

Irsko v Evropské unii. In: Euroskop, <http://www.euroskop.cz/539/sekce/irsko-v-evropske-unii/> (10. 6. 2010)

JEMELKOVÁ, Ivana: *Další rozšiřování Evropské unie, kdo, kdy a proč?* In: Asociace pro mezinárodní otázky, <http://www.amo.cz/publikace/dalsi-rozsirovani-evropske-unie-kdo-kdy-a-proc.html> (15. 12. 2008)

KRÁL, David (Ed.): *Bulharsko, Rumunsko... A kdo dále? Perspektivy dalšího rozšíření Evropské unie ze strany nových členských zemí a čekatelů*. Institut pro evropskou politiku EUROPEUM, Praha 2007

KOUCHNER, Bernard – BILDT, Carl: *Why Serbia will join the EU*. The Sunday Times. 12. března 2008.

Kypr v Evropské unii. In: Euroskop, <http://www.euroskop.cz/551/sekce/kypr-v-evropske-unii/> (10. 6. 2010)

LAMAADAR, Alia Noelle: „Absorption Capacity“: *Unity in Diversity?* In: Scribd, <http://www.scribd.com/doc/9569468/Absorption-Capacity-Unity-in-Diversity> (12. 2. 2010)

LEVIČEK, Jaromír: *Strategie Evropské unie vůči zemím západního Balkánu*. Mezinárodní politika, 27, 2003, č. 7.

Maďarsko v Evropské unii. In: Euroskop website, <http://www.euroskop.cz/479/sekce/madarsko-v-evropske-unii/> (10. 6. 2010)

Matyáš Zrno: Pokud chce do EU, musí Srbsko hledat nějakou formu uznání Kosova. In: EurActiv, <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/interview/matyas-zrno-pokud-chce-do-eu-musi-srbsko-hledat-nejakou-formu-uznani-kosova-006975> (20. 3. 2010)

Německo v Evropské unii. In: Euroskop, <http://www.euroskop.cz/431/sekce/nemecko-v-evropske-unii/> (10. 6. 2010).

Nizozemsko v Evropské unii. In: Euroskop, <http://www.euroskop.cz/424/sekce/nizozemsko-v-evropske-unii/> (10. 6. 2010)

Nové členské země by měly podporovat další rozšiřování EU. In: EurActiv, <http://www.euractiv.cz/budoucnost-eu/clanek/nov-lensk-zem-by-mly-podporovat-dal-roziovn-eu> (10. 6. 2010)

PELIKÁN, Jan: *Evropská unie v poločase balkánské krize* Mezinárodní politika, 25, 2001, č. 2.

Portugalsko v Evropské unii. In: Euroskop website, <http://www.euroskop.cz/417/sekce/portugalsko-v-evropske-unii/> (10. 6. 2010);

Rozšiřování a prohlubování Evropské unie z perspektivy Francie: současná dilemata ve francouzské evropské politice. In: EurActiv, <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/analyza/roziovn-a-prohlubovn-evropsk-unie-zperspektivy-francie-souas> (10. 6. 2010)

Rumunsko v Evropské unii. In: Euroskop website, <http://www.euroskop.cz/459/sekce/rumunsko-v-evropske-unii/> (10. 6. 2010)

'*Serbia: A Game Plan for Europe?*'. Transitions Online, 19. července 2006, <http://www.tol.org/client/>. Citováno dle: *EU Enlargement: the Western Balkans, research paper.* In: United Kingdom Parliament website, <http://www.parliament.uk/commons/lib/research/rp2007/rp07-027.pdf> (20. 3. 2010)

SCHIMMELFENNIG, Frank – SEDELMEIER, Ulrich: *Theorizing EU enlargement: research focus, hypotheses, and the state of research.* Journal of European Public Policy, 9, 2002, č. 4.

Slovinsko v Evropské unii. In: Euroskop website, <http://www.euroskop.cz/448/sekce/slovinsko-v-evropske-unii/> (10. 6. 2010)

Španělsko v Evropské unii. In: Euroskop website, <http://www.euroskop.cz/557/sekce/spanelsko-v-evropske-unii/> (10. 6. 2010)

VALASEK, Tomas: *The EU will want more from Serbia than arrests.* In: Centre for European Reform, <http://centreforeuropeanreform.blogspot.com/2008/07/eu-will-want-more-from-serbia-than.html>

VIBERT, Frank: "*Absorption capacity*": the wrong European debate. In: OpenDemocracy, http://www.opendemocracy.net/democracy-europe_constitution/wrong_debate_3666.jsp (3. 1. 2010)

VUCHEVA, Elitsa: *Netherlands blocks EU-Serbia trade deal.* Euobserver, 15. září 2008, <http://euobserver.com>